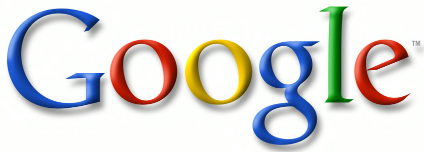
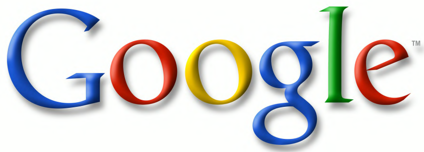

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

DIE METAMORPHOSEN

DES

P. OVIDIUS NASO.

Nach Text und Kommentar getrennte

Ausgabe für den Schulgebrauch

von

HUGO MAGNUS.

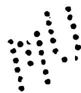
II. BÄNDCHEN.

Buch VI—X.

Erste Abteilung: Text.

GOTHA.
FRIEDR. ANDR. PERTHES.
1885.

LIBER SEXTUS.

30. Pallas et Arachne.

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures
carminaque Aonidum iustamque probaverat iram.
Tum secum ‘laudare parum est; laudemur et ipsae
numina nec sperni sine poena nostra sinamus’
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
audierat. Non illa loco neque origine gentis
clara, sed arte fuit. Pater huic Colophonius Idmon
Phocaïco bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater; sed et haec de plebe suoque
aequa viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
quaesierat studio nomen memorabile, quamvis
orta domo parva parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
deseruere sui nymphae vineta Timoli,
deseruere suas nymphae Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare iuvabat;
tum quoque, cum fierent: tantus decor adfuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes,
seu digitis subigebat opus repetitaque longo
vellera mollibat nebulas aequantia tractu,
sive levi teretem versabat pollice fusum,
seu pingebat acu, scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat, tantaque offensa magistra
‘certet’ ait ‘mecum: nihil est, quod victa recusem’.

Pallas anum simulat falsosque in tempora canos
addit et infirmos, baculo quos sustinet, artus.
Tum sic orsa loqui: 'Non omnia grandior aetas,
quae fugiamus, habet: seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. Tibi fama petatur
inter mortales faciendae maxima lanae:
cede deae veniamque tuis, temeraria, dictis
supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.'
Adspicit hanc torvis inceptaque fila relinquit,
vixque manum retinens confessaque vultibus iram
talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
'Mentis inops longaque venis confecta senecta.
Et nimium vixisse diu nocet. Audiat istas,
siqua tibi nurus est, siqua est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi. Neve monendo
profecisse putes, eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur haec certamina vitat?'
Tum dea 'venit' ait, formamque removit anilem
Palladaque exhibuit. Venerantur numina nymphae
Mygdonidesque nurus: sola est non territa virgo.
Sed tamen erubuit, subitusque invita notavit
ora rubor rursusque evanuit, ut solet aër
purpureus fieri, cum primum aurora movetur,
et breve post tempus candescere solis ab ortu.
Perstat in incepto stolidaeque cupidine palmae
in sua fata ruit: neque enim Iove nata recusat,
nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora, constituunt diversis partibus ambae
et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est, stamen secernit harundo,
inseritur medium radiis subtemen acutis,
quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
percusso paviunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant cinctaeque ad pectora vestes
bracchia docta movent, studio fallente laborem.
Illic et Tyrium quae purpura sensit aënum
texitur et tenues parvi discriminis umbrae,

qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
inficere ingenti longum curvamine caelum:
in quo diversi niteant cum mille colores,
transitus ipse tamen spectantia lumina fallit;
usque adeo quod tangit idem est, tamen ultima distant.
Illic et lentum filis inmittitur aurum
et vetus in tela deducitur argumentum.

Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
pingit et antiquam de terrae nomine litem.

Bis sex caelestes medio Iove sedibus altis
augusta gravitate sedent. Sua quemque deorum
inscribit facies: Iovis est regalis imago.
Stare deum pelagi longoque ferire tridente
aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
exsiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem;
at sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,
dat galeam capiti, defenditur aegide pectus,
percussamque sua simulat de cuspide terram
edere cum bacis fetum canentis olivae
mirarique deos: operis victoria finis.
Ut tamen exemplis intellegat aemula laudis,
quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
quattuor in partes certamina quattuor addit,
clara colore suo, brevibus distincta sigillis.

Thrëiciam Rhodopen habet angulus unus et Haemum,
nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmaeae fatum miserabile matris
pars habet: hanc Iuno victam certamine iussit
esse gruem populisque suis indicere bellum.
Pinxit et Antigonen ausam contendere quondam
cum magni consorte Iovis, quam regia Iuno
in volucrem vertit; nec profuit Ilion illi
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis
ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus, Cinyran habet angulus orbum;
isque gradus templi, natarum membra suarum,

amplectens saxoque iacens lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras:
is modus est, operisque sua facit arbore finem.
Maeonis elusam designat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas
et comites clamare suas tactumque vereri
adsilientis aquae timidasque reducere plantas.
Fecit et Asterien aquila luctante teneri,
fecit olorinis Ledam recubare sub alis;
addidit, ut satyri celatus imagine pulchram
Iuppiter implerit gemino Nycteïda fetu,
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit,
aureus ut Danaën, Asopida luserit ignis,
Mnemosynen pastor, varius Deoïda serpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, iuvenco
virgine in Aeolia posuit. Tu visus Enipeus
gignis Aloïdas, aries Bisaltida fallis;
et te flava comas frugum mitissima mater
sensit equum, sensit volucrem crinita colubris
mater equi volucris, sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam faciemque locorum
reddidit. Est illic agrestis imagine Phoebus,
utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
gesserit, ut pastor Macareïda luserit Issen;
Liber ut Erigonen falsa deceperit uva,
ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere Livor
possit opus. Doluit successu flava virago
et rupit pictas, caelestia crimina, vestes.
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix laqueoque animosa ligavit
guttura. Pendentem Pallas miserata levavit
atque ita ‘vive quidem, pende tamen, improba’ dixit:

‘lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
dicta tuo generi serisque nepotibus esto.
Post ea discedens sucis Hecateïdos herbae
sparsit; et extemplo tristi medicamine tactae
defluxere comae, cum quis et naris et aures,
fitque caput minimum, toto quoque corpore parva est:
in latere exiles digiti pro cruribus haerent,
cetera venter habet: de quo tamen illa remittit
stamen, et antiquas exercet aranea telas.

31. Niobe.

Lydia tota fremit, Phrygiaeque per oppida facti
rumor it et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
tum cum Maeoniam virgo Sipylumque colebat;
nec tamen admonita est poena popularis Arachnes
cedere caelitibus verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos: sed enim nec coniugis artes
nec genus amborum magnique potentia regni
sic placuere illi, quamvis ea cuncta placerent,
ut sua progenies; et felicissima matrum
dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia venturi praescia Manto
per medias fuerat, divino concita motu,
vaticinata vias: ‘Ismenides, ite frequentes
et date Latonae Latonigenisque duobus
cum prece tura pia lauroque innectite crinem!
Ore meo Latona iubet.’ Paretur, et omnes
Thebaïdes iussis sua tempora frondibus ornant
turaque dant sanctis et verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
et, quantum ira sinit, formosa: movensque decoro
cum capite inmissos umerum per utrumque capillos
constitit; utque oculos circumtulit alta superbos,
‘quis furor, auditos’ inquit ‘praeponere visis
caelestes? aut cur colitur Latona per aras,
numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,

cui licuit soli superorum tangere mensas,
Pleïadum soror est genetrix mea, maximus Atlas
est avus, aetherium qui fert cervicibus axem;
Iuppiter alter avus: socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae, me regia Cadmi
sub domina est, fidibusque mei commissa mariti
moenia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcumque domus adverti lumina partem,
inmensae spectantur opes. Accedit eodem
digna dea facies. Huc natas adice septem
et totidem iuvenes et mox generosque nurusque.
Quaerite nunc, habeat quam nostra superbia causam,
nescio quoque audete satam Titanida Coeo
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam
exiguam sedem pariturae terra negavit.
Nec caelo nec humo nec aquis dea vestra recepta est:
exsul erat mundi, donec miserata vagantem
„hospita tu terris erras, ego“ dixit „in undis“
instabilemque locum Delos dedit. Illa duorum
facta parens: uteri pars haec est septima nostri.
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo:
hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere,
multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. Fingite demi
huic aliquid populo natorum posse meorum,
non tamen ad numerum redigar spoliata duorum,
Latonae turbam: qua quantum distat ab orba?
Ite, satis, propere ite, sacri est laurumque capillis
ponite.' Deponunt et sacra infecta relinquunt,
quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
    Indignata dea est summoque in vertice Cynthi
talibus est dictis gemina cum prole locuta:
'En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
et nisi Iunoni nulli cessura dearum,
an dea sim dubitor perque omnia saecula cultis
arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.

Nec dolor hic solus: diro convicia facto
Tantalis adiecit vosque est postponere natis
ausa suis, et me, quod in ipsam reccidat, orbam
dixit et exhibuit linguam scelerata paternam.’
Adiectura preces erat his Latona relatis:
‘desine!’ Phoebus ait: ‘poenae mora longa querella est.’
Dixit idem Phoebe: celerique per aëra lapsu
contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope moenia campus,
adsiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum
duraque mollierat subiectas ungula glaebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
conscendunt in equos Tyrioque rubentia suco
terga premunt auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ismenus, qui matri sarcina quondam
prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
quadrupedis cursus spumantiaque ora coërcet,
‘ei mihi!’ conclamat medioque in pectore fixa
tela gerit, frenisque manu moriente remissis
in latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
frena dabat Sipylus, veluti cum praescius imbris
nube fugit visa pendentiaque undique rector
carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat: dantem non evitabile telum
consequitur; summaque tremens cervice sagitta
haesit, et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat, pronus per crura admissa iubasque
volvitur et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix et aviti nominis heres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
transierant ad opus nitidae iuvenale palaestrae;
et iam contulerant arto luctantia nexu
pectora pectoribus, cum tento concita nervo,
sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul, simul incurvata dolore
membra solo posuere, simul suprema iacentes

lumina versarunt, animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor laniataque pectora plangens
advolat, ut gelidos complexibus adlevet artus,
inque pio cadit officio: nam Delius illi
intima fatifero rupit praecordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
eruta, cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
adficit. Ictus erat, qua crus esse incipit et qua
mollia nervosus facit internodia poples.
Dumque manu temptat trahere exitiabile telum,
altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seque eiaculatus in altum
emicat et longe terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
bracchia sustulerat, ‘di’ que ‘o communiter omnes’,
dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
‘parcite’. Motus erat, cum iam revocabile telum
non fuit, arcitenens. Minimo tamen occidit ille
vulnere, non alte percusso corde sagitta.
    Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
tam subitae matrem certam fecere ruinae,
mirantem potuisse, irascentemque, quod ausi
hoc essent superi, quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto
finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
quae modo Latois populum submoverat aris
et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
invidiosa suis, at nunc miseranda vel hosti.
Corporibus gelidis incumbit et ordine nullo
oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad caelum liventia bracchia tollens
‘pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore,
pascere’ ait ‘satiaque meo tua pectora luctu:

---

282 [‘Corque ferum satia’ dixit, ‘per funera septem’]

efferor. Exsulta victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miserae mihi plura supersunt,
quam tibi felici: post tot quoque funera vinco.’
Dixerat, et sonuit contento nervus ab arcu.
Qui praeter Nioben unam conterruit omnes:
illa malo est audax. Stabant cum vestibus atris
ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una trahens haerentia viscere tela
imposito fratri moribunda relanguit ore:
altera solari miseram conata parentem
conticuit subito duplicataque vulnere caeco est.
Haec frustra fugiens collabitur, illa sorori
inmoritur, latet haec, illam trepidare videres.
Sexque datis leto diversaque vulnera passis
ultima restabat. Quam toto corpore mater,
tota veste tegens ‘unam minimamque relinque!
de multis minimam posco’ clamavit ‘et unam’.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
exanimes inter natos natasque virumque
deriguitque malis. Nullos movet aura capillos,
in vultu color est sine sanguine, lumina maestis
stant inmota genis, nihil est in imagine vivum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
congelat, et venae desistunt posse moveri;
nec flecti cervix nec bracchia reddere motus
nec pes ire potest; intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen. Et validi circumdata turbine venti
in patriam rapta est. Ibi fixa cacumine montis
liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.

32. Agrestes Lycii.

Tum vero cuncti manifestam numinis iram
femina virque timent cultuque impensius omnes
magna gemelliparae venerantur numina divae,
utque fit, a facto propiore priora renarrant.

294 [oraque compressit, nisi postquam spiritus ibat.]

E quibus unus ait: ʻLyciae quoque fertilis agris
non impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum,
mira tamen. Vidi praesens stagnumque locumque
prodigio notum. Nam me iam grandior aevo
impatiensque viae genitor deducere lectos
iusserat inde boves gentisque illius eunti
ipse ducem dederat. Cum quo dum pascua lustro,
ecce lacu medio sacrorum nigra favilla
ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit et pavido „faveas mihi" murmure dixit
dux meus; et simili „faveas" ego murmure dixi.
Naiadum Faunine foret tamen ara rogabam
indigenaeve dei, cum talia rettulit hospes:
„Non hac, o iuvenis, montanum numen in ara est:
illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniunx
orbem interdixit, quam vix erratica Delos
orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmae
edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur
inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Iamque Chimaeriferae, cum sol gravis ureret arva,
finibus in Lyciae longo dea fessa labore
sidereo siccata sitim conlegit ab aestu,
uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum mediocris aquae prospexit in imis
vallibus; agrestes illic fruticosa legebant
vimina cum iuncis gratamque paludibus ulvam.
Accessit positoque genu Titania terram
pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat. Dea sic adfata vetantes:
„„Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.
Nec solem proprium natura nec aëra fecit
nec tenues undas: ad publica munera veni.
Quae tamen ut detis, supplex peto. Non ego nostros
abluere hic artus lassataque membra parabam,

sed relevare sitim. Caret os umore loquentis
et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquae mihi nectar erit, vitamque fatebor
accepisse simul: vitam dederitis in unda.
Hi quoque vos moveant, qui nostro bracchia tendunt
parva sinu'": et casu tendebant bracchia nati.
Quem non blanda deae potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere minasque,
ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
Nec satis est, ipsos etiam pedibusque manuque
turbavere lacus imoque e gurgite mollem
huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim: neque enim iam filia Coei
supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
verba minora dea, tollensque ad sidera palmas
„aeternum stagno'" dixit „vivatis in isto'".
Eveniunt optata deae: iuvat esse sub undis
et modo tota cava submergere membra palude,
nunc proferre caput, summo modo gurgite nare,
saepe super ripam stagni consistere, saepe
in gelidos resilire lacus. Sed nunc quoque turpes
litibus exercent linguas pulsoque pudore,
quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere temptant.
Vox quoque iam rauca est, inflataque colla tumescunt,
ipsaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur
spina viret, venter, pars maxima corporis, albet,
limosoque novae saliunt in gurgite ranae."

33. Marsyas. Pelops.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
rettulit exitium, satyri reminiscitur alter,
quem Tritoniaca Latous harundine victum
adfecit poena. 'Quid me mihi detrahis?' inquit:
'a piget, a non est' clamabat 'tibia tanti'.
Clamanti cutis est summos direpta per artus,
nec quicquam nisi vulnus erat; cruor undique manat,

detectique patent nervi, trepidaeque sine ulla
pelle micant venae; salientia viscera possis
et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolae, silvarum numina, fauni
et satyri fratres et tunc quoque carus Olympus
et nymphae flerunt, et quisquis montibus illis
lanigerosque greges armentaque bucera pavit.
Fertilis inmaduit madefactaque terra caducas
concepit lacrimas ac venis perbibit imis;
quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus aequor
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.
Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
vulgus et exstinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in invidia est. Hanc tunc quoque dicitur unus
flesse Pelops, umeroque, suas a pectore postquam
deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic umerus nascendi tempore dextro
corporeusque fuit: manibus mox caesa paternis
membra ferunt iunxisse deos; aliisque repertis,
qui locus est iuguli medius summique lacerti,
defuit. Impositum est non comparentis in usum
partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.

34. Progne et Philomela.

Finitimi proceres coëunt, urbesque propinquae
oravere suos ire ad solacia reges,
Argosque et Sparte Pelopeïadesque Mycenae
et nondum torvae Calydon invisa Dianae
Orchomenosque ferax et nobilis aere Corinthus
Messeneque ferox Patraeque humilesque Cleonae
et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheïa Troezen,
quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo
exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solae cessastis Athenae.
Obstitit officio bellum, subvectaque ponto
barbara Mopsopios terrebant agmina muros.

Threïcius Tereus haec auxiliaribus armis
fuderat et clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem
et genus a magno ducentem forte Gradivo
conubio Prognes iunxit. Non pronuba Iuno,
non Hymenaeus adest, non illi Gratia lecto:
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides stravere torum, tectoque profanus
incubuit bubo thalamique in culmine sedit.
Hac ave coniuncti Progne Tereusque, parentes
hac ave sunt facti. Gratata est scilicet illis
Thracia, disque ipsi grates egere diemque,
quaque data est claro Pandione nata tyranno,
quaque erat ortus Itys, festum iussere vocari.
Usque adeo latet utilitas. Iam tempora Titan
quinque per autumnos repetiti duxerat anni,
cum blandita viro Progne ʻsi gratiaʼ dixit
ʻulla mea est, vel me visendam mitte sorori,
vel soror huc veniat! redituram tempore parvo
promittes socero: magni mihi muneris instar
germanam vidisse dabisʼ. Iubet ille carinas
in freta deduci veloque et remige portus
Cecropios intrat Piraeaque litora tangit.

Ut primum soceri data copia, dextera dextrae
iungitur, et fausto committitur omine sermo.
Coeperat adventus causam, mandata referre
coniugis et celeres missae spondere recursus:
ecce venit magno dives Philomela paratu,
divitior forma: quales audire solemus
naidas et dryadas mediis incedere silvis,
si modo des illis cultus similesque paratus.
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
quam siquis canis ignem supponat aristis,
aut frondem positasque cremet faenilibus herbas.
Digna quidem facies: sed et hunc innata libido
exstimulat, pronumque genus regionibus illis
in venerem est: flagrat vitio gentisque suoque.

Impetus est illi comitum corrumpere curam
nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
sollicitare datis totumque impendere regnum,
aut rapere et saevo raptam defendere bello —,
et nihil est quod non effreno captus amore
ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas.
Iamque moras male fert cupidoque revertitur ore
ad mandata Prognes, et agit sua vota sub illa.
Facundum faciebat amor: quotiensque rogabat
ulterius iusto, Prognen ita velle ferebat.
Addidit et lacrimas, tamquam mandasset et illas.
Pro superi, quantum mortalia pectora caecae
noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
creditur esse pius laudemque a crimine sumit.
Quid quod idem Philomela cupit patriosque lacertis
blanda tenens umeros, ut eat visura sororem,
perque suam contraque suam petit ipsa salutem.
Spectat eam Tereus praecontrectatque videndo,
osculaque et collo circumdata bracchia cernens
omnia pro stimulis facibusque ciboque furoris
accipit; et quotiens amplectitur illa parentem,
esse parens vellet: neque enim minus impius esset.
Vincitur ambarum genitor prece. Gaudet agitque
illa patri grates et successisse duabus
id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phoebo restabat, equique
pulsabant pedibus spatium declivis Olympi:
regales epulae mensis et Bacchus in auro
ponitur; hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius, quamvis secessit, in illa
aestuat, et, repetens faciem motusque manusque,
qualia vult fingit quae nondum vidit, et ignes
ipse suos nutrit, cura removente soporem.
Lux erat, et generi dextram complexus euntis
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
'Hanc ego, care gener, quoniam pia causa coegit
et voluere ambae, voluisti tu quoque, Tereu,

do tibi, perque fidem cognataque pectora supplex,
per superos oro, patrio ut tuearis amore
et mihi sollicitae lenimen dulce senectae
quam primum — omnis erit nobis mora longa — remittas.
Tu quoque quam primum — satis est procul esse sororem —
si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito'.
Mandabat pariterque suae dabat oscula natae,
et lacrimae mites inter mandata cadebant.
Utque fide pignus dextras utriusque poposcit
inter seque datas iunxit, natamque nepotemque
absentes pro se memori rogat ore salutent;
supremumque vale pleno singultibus ore
vix dixit timuitque suae praesagia mentis.
Ut semel imposita est pictae Philomela carinae,
admotumque fretum remis tellusque repulsa est,
'vicimus' exclamat, 'mecum mea vota feruntur'
exsultatque et vix animo sua gaudia differt
barbarus et nusquam lumen detorquet ab illa,
non aliter, quam cum pedibus praedator obuncis
deposuit nido leporem Iovis ales in alto:
nulla fuga est capto, spectat sua praemia raptor.
Iamque iter effectum, iamque in sua litora fessis
puppibus exierant, cum rex Pandione natam
in stabula alta trahit, silvis obscura vetustis,
atque ibi pallentem trepidamque et cuncta timentem
et iam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem
includit: fassusque nefas et virginem et unam
vi superat, frustra clamato saepe parente,
saepe sorore sua, magnis super omnia divis.
Illa tremit velut agna pavens, quae saucia cani
ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur,
utque columba suo madefactis sanguine plumis
horret adhuc avidosque timet, quibus haeserat, ungues.
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos,
lugenti similis, caesis plangore lacertis,
intendens palmas 'o diris barbare factis,

o crudelis' ait, 'nec te mandata parentis
cum lacrimis movere piis nec cura sororis
nec mea virginitas nec coniugialia iura!
Omnia turbasti: paelex ego facta sororis,
tu geminus coniunx, hostis mihi debita Progne.
Quin animam hanc, ne quod facinus tibi, perfide, restet,
eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
concubitus! vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen haec superi cernunt, si numina divum
sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
quandocumque mihi poenas dabis. Ipsa pudore
proiecto tua facta loquar. Si copia detur,
in populos veniam; si silvis clausa tenebor,
implebo silvas et conscia saxa movebo:
audiet haec aether, et si deus ullus in illo est.'
Talibus ira feri postquam commota tyranni
nec minor hac metus est, causa stimulatus utraque
quo fuit accinctus, vagina liberat ensem
arreptamque coma flexis post terga lacertis
vincla pati cogit. Iugulum Philomela parabat
spemque suae mortis viso conceperat ense:
ille indignantem et nomen patris usque vocantem
luctantemque loqui comprensam forcipe linguam
abstulit ense fero. Radix micat ultima linguae,
ipsa iacet terraeque tremens inmurmurat atrae;
utque salire solet mutilatae cauda colubrae,
palpitat et moriens dominae vestigia quaerit.
Hoc quoque post facinus (vix ausim credere) fertur
saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reverti.
Coniuge quae viso germanam quaerit: at ille
dat gemitus fictos commentaque funera narrat,
et lacrimae fecere fidem. Velamina Progne
deripit ex umeris auro fulgentia lato
induiturque atras vestes et inane sepulcrum
constituit falsisque piacula manibus infert
et luget non sic lugendae fata sororis.

Signa deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit,
structa rigent solido stabulorum moenia saxo,
os mutum facti caret indice. Grande doloris
ingenium est, miserisque venit sollertia rebus.
Stamina barbarica suspendit callida tela
purpureasque notas filis intexuit albis,
indicium sceleris; perfectaque tradidit uni,
utque ferat dominae gestu rogat: ille rogata
pertulit ad Prognen, nec scit, quid tradat in illis.
Evolvit vestes saevi matrona tyranni
germanaeque suae carmen miserabile legit
et (mirum potuisse) silet. Dolor ora repressit,
verbaque quaerenti satis indignantia linguae
defuerunt; nec flere vacat, sed fasque nefasque
confusura ruit, poenaeque in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus: nox conscia sacris.
Nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti,
nocte sua est egressa domo regina deique
ritibus instruitur furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri cervina sinistro
vellera dependent, umero levis incubat hasta.
Concita per silvas turba comitante suarum
terribilis Progne furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. Venit ad stabula avia tandem
exululatque euhoeque sonat portasque refringit
germanamque rapit; raptaeque insignia Bacchi
induit et vultus hederarum frondibus abdit
attonitamque trahens intra sua moenia ducit.
Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
horruit infelix totoque expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignera demit
oraque develat miserae pudibunda sororis
amplexumque petit. Sed non attollere contra
sustinet haec oculos, paelex sibi visa sororis,
deiectoque in humum vultu iurare volenti

testarique deos, per vim sibi dedecus illud
illatum, pro voce manus fuit. Ardet et iram
non capit ipsa suam Progne; fletumque sororis
corripiens ‘non est lacrimis hoc’ inquit ‘agendum,
sed ferro, sed si quid habes, quod vincere ferrum
possit. In omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego, cum facibus regalia tecta cremabo,
artificem mediis inmittam Terea flammis,
aut linguam, aut oculos et quae tibi membra pudorem
abstulerunt, ferro rapiam, aut per vulnera mille
sontem animam expellam. Magnum quodcumque paravi:
quid sit, adhuc dubito’. Peragit dum talia Progne,
ad matrem veniebat Itys. Quid possit, ab illo
admonita est: oculisque tuens inmitibus ‘a quam
es similis patri’ dixit. Nec plura locuta
triste parat facinus tacitaque exaestuat ira.
Ut tamen accessit natus matrique salutem
attulit et parvis adduxit colla lacertis
mixtaque blanditiis puerilibus oscula iunxit,
mota quidem est genetrix infractaque constitit ira
invitique oculi lacrimis maduere coactis:
sed simul ex nimia mentem pietate labare
sensit, ab hoc iterum est ad vultus versa sororis
inque vicem spectans ambos ‘cur admovet’ inquit
‘alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta, vide, Pandione nata, marito.
Degeneras: scelus est pietas in coniuge Tereo’.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica cervae
lactentem fetum per silvas tigris opacas.
Utque domus altae partem tenuere remotam,
tendentemque manus et iam sua fata videntem
et ‘mater, mater’ clamantem et colla petentem
ense ferit Progne, lateri qua pectus adhaeret,
nec vultum vertit. Satis illi ad fata vel unum
vulnus erat: iugulum ferro Philomela resolvit.
Vivaque adhuc animaeque aliquid retinentia membra

dilaniant. Pars inde cavis exsultat aënis,
pars veribus stridunt: manant penetralia tabo.
His adhibet coniunx ignarum Terea mensis
et patrii moris sacrum mentita, quod uni
fas sit adire viro, comites famulosque removit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis avito
vescitur inque suam sua viscera congerit alvum.
Tantaque nox animi est, 'Ityn huc accersite' dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne,
iamque suae cupiens exsistere nuntia cladis,
'intus habes, quem poscis' ait. Circumspicit ille
atque ubi sit quaerit. Quaerenti iterumque vocanti,
sicut erat sparsis furiali caede capillis,
prosiluit Ityosque caput Philomela cruentum
misit in ora patris: nec tempore maluit ullo
posse loqui et mentis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit
vipereasque ciet Stygia de valle sorores;
et modo, si posset, reserato pectore diras
egerere inde dapes emersaque viscera gestit,
flet modo seque vocat bustum miserabile nati,
nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares:
pendebant pennis. Quarum petit altera silvas,
altera tecta subit; neque adhuc de pectore caedis
excessere notae, signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo poenaeque cupidine velox
vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristae,
prominet inmodicum pro longa cuspide rostrum:
nomen epops volucri, facies armata videtur.

35. Boreas. Zetes et Calais.

Hic dolor ante diem longaeque extrema senectae
tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.
Sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus,
iustitia dubium validisne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuvenes totidemque crearat

femineae sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri, fuit; Boreae Tereus Thracesque nocebant,
dilectaque diu caruit deus Orithyia,
dum rogat et precibus mavult quam viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
quae solita est illi nimiumque domestica vento,
'et merito!' dixit: 'quid enim mea tela reliqui,
saevitiam et vires iramque animosque minaces,
admovique preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello,
vi freta concutio nodosaque robora verto
induroque nives et terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres caelo sum nactus aperto —
nam mihi campus is est — tanto molimine luctor,
ut medius nostris concursibus insonet aether
exsiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terrae
supposuique ferox imis mea terga cavernis,
sollicito manes totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse, socerque
non orandus erat, vi sed faciendus Erechtheus'.
Haec Boreas aut his non inferiora locutus
excussit pennas: quarum iactatibus omnis
adflata est tellus latumque perhorruit aequor.
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam
verrit humum pavidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
quam Ciconum tenuit populos et moenia raptor.
Illic et gelidi coniunx Actaea tyranni
et genetrix facta est, partus enixa gemellos,
cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas,
barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
implumes Calaïsque puer Zetesque fuerunt.

Mox pariter pennae ritu coepere volucrum
cingere utrumque latus, pariter flavescere malae.
Ergo ubi concessit tempus puerile iuventae,
vellera cum Minyis nitido radiantia villo
per mare non notum prima petiere carina.

LIBER SEPTIMUS.

36. Iason et Medea.

Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat, iuvenesque Aquilone creati
virgineas volucres miseri senis ore fugarant,
multaque perpessi claro sub Iasone tandem
contigerant rapidas limosi Phasidis undas.
Dumque adeunt regem Phrixeaque vellera poscunt
lexque datur Minyis magnorum horrenda laborum,
concipit interea validos Aeetias ignes.
Et luctata diu, postquam ratione furorem
vincere non poterat, 'frustra Medea, repugnas:
nescio quis deus obstat' ait; 'mirumque, nisi hoc est,
aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo denique vidi,
ne pereat, timeo? quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
si potes, infelix! — Si possem, sanior essem.
Sed gravat invitam nova vis, aliudque cupido,
mens aliud suadet. Video meliora proboque,
deteriora sequor. Quid in hospite, regia virgo,
ureris et thalamos alieni concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare. Vivat an ille
occidat, in dis est. Vivat tamen! idque precari
vel sine amore licet: quid enim commisit Iason?
Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis aetas
et genus et virtus? Quem non, ut cetera desint,
ore movere potest? Certe mea pectora movit.
At nisi opem tulero, taurorum adflabitur ore
concurretque suae segeti, tellure creatis

hostibus, aut avido dabitur fera praeda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non et specto pereuntem oculosque videndo
conscelero? Cur non tauros exhortor in illum
terrigenasque feros insopitumque draconem?
Di meliora velint. Quamquam non ista precanda,
sed facienda mihi. — Prodamne ego regna parentis,
atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
ut per me sospes sine me det lintea ventis
virque sit alterius, poenae Medea relinquar?
Si facere hoc aliamve potest praeponere nobis,
occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
ut timeam fraudem meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem, cogamque in foedera testes
esse deos. Quid tuta times? accingere et omnem
pelle moram: tibi se semper debebit Iason,
te face sollemni iunget sibi, perque Pelasgas
servatrix urbes matrum celebrabere turba. —
Ergo ego germanam fratremque patremque deosque
et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater saevus, nempe est mea barbara tellus,
frater adhuc infans: stant mecum vota sororis,
maximus intra me deus est. Non magna relinquam,
magna sequar: titulum servatae pubis Achivae
notitiamque loci melioris et oppida, quorum
hic quoque fama viget, cultusque artesque locorum;
quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse velim; quo coniuge felix
et dis cara ferar et vertice sidera tangam.
Quid, quod nescio qui mediis concurrere in undis
dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
nunc sorbere fretum, nunc reddere, cinctaque saevis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens, quod amo, gremioque in Iasonis haerens
per freta longa ferar: nihil illum amplexa verebor,

aut, siquid metuam, metuam de coniuge solo. —
Coniugiumne putas speciosaque nomina culpae
imponis, Medea, tuae? Quin adspice, quantum
adgrediare nefas, et, dum licet, effuge crimen.’
Dixit, et ante oculos rectum pietasque pudorque
constiterant et victa dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras,
quas nemus umbrosum secretaque silva tegebat.
Et iam fortis erat, pulsusque resederat ardor,
cum videt Aesoniden extinctaque flamma revixit.
Erubuere genae, totoque recanduit ore,
utque solet ventis alimenta adsumere quaeque
parva sub inducta latuit scintilla favilla
crescere et in veteres agitata resurgere vires,
sic iam lentus amor, iam quem languere putares,
ut vidit iuvenem, specie praesentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
illa luce fuit: posses ignoscere amanti.
Spectat, et in vultu veluti tum denique viso
lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Ut vero coepitque loqui dextramque prehendit
hospes et auxilium submissa voce rogavit
promisitque torum, lacrimis ait illa profusis:
‘Quid faciam, video: nec me ignorantia veri
decipiet, sed amor. Servabere munere nostro:
servatus promissa dato.’ Per sacra triformis
ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
perque patrem soceri cernentem cuncta futuri
eventusque suos et tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas
edidicitque usum, laetusque in tecta recessit.
Postera depulerat stellas aurora micantes:
conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum
consistuntque iugis. Medio rex ipse resedit
agmine purpureus sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant

aeripedes tauri, tactaeque vaporibus herbae
ardent; utque solent pleni resonare camini,
aut ubi terrena silices fornace soluti
concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum,
pectora sic intus clausas volventia flammas
gutturaque usta sonant. Tamen illis Aesone natus
obvius it. Vertere truces venientis ad ora
terribiles vultus praefixaque cornua ferro,
pulvereumque solum pede pulsavere bisulco
fumificisque locum mugitibus impleverunt.
Deriguere metu Minyae: subit ille, nec ignes
sentit anhelatos (tantum medicamina possunt),
pendulaque audaci mulcet palearia dextra,
suppositosque iugo pondus grave cogit aratri
ducere et insuetum ferro proscindere campum.
    Mirantur Colchi, Minyae clamoribus augent
adiciuntque animos. Galea tum sumit aëna
vipereos dentes et aratos spargit in agros.
Semina mollit humus valido praetincta veneno,
et crescunt fiuntque sati nova corpora dentes.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo
perque suos intus numeros componitur infans,
nec nisi maturus communes exit in auras,
sic ubi visceribus gravidae telluris imago
effecta est hominis, feto consurgit in arvo,
quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas
in caput Haemonii iuvenis torquere parantes,
demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum,
utque peti vidit iuvenem tot ab hostibus unum,
palluit et subito sine sanguine frigida sedit;
neve parum valeant a se data gramina, carmen
auxiliare canit secretasque advocat artes.
Ille gravem medios silicem iaculatus in hostes
a se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenae pereunt per mutua vulnera fratres

civilique cadunt acie. Gratantur Achivi
victoremque tenent avidisque amplexibus haerent.
144 Tu quoque victorem complecti, barbara, velles:
146 sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.
Quod licet, adfectu tacito laetaris agisque
carminibus grates et dis auctoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem,
qui crista linguisque tribus praesignis et uncis
dentibus horrendus custos erat arboris aureae.
Hunc postquam sparsit Lethaei gramine suci
verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
quae mare turbatum, quae concita flumina sistunt,
somnus in ignotos oculos sibi venit, et auro
heros Aesonius potitur spolioque superbus
muneris auctorem secum, spolia altera, portans
victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

37. Aeson.

Haemoniae matres pro gnatis dona receptis
grandaevique ferunt patres congestaque flamma
tura liquefaciunt, inductaque cornibus aurum
victima vota cadit. Sed abest gratantibus Aeson,
iam propior leto fessusque senilibus annis.
Cum sic Aesonides: ‘O cui debere salutem
confiteor, coniunx, quamquam mihi cuncta dedisti
excessitque fidem meritorum summa tuorum,
si tamen hoc possunt (quid enim non carmina possunt?),
deme meis annis et demptos adde parenti.’
Nec tenuit lacrimas. Mota est pietate rogantis,
dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
Nec tamen adfectus tales confessa ‘quod’ inquit
‘excidit ore tuo, coniunx, scelus? ergo ego cuiquam
posse tuae videor spatium transcribere vitae?
Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa. Sed isto,
quod petis, experiar maius dare munus, Iason.

---

145 [obstitit incepto pudor. at complexa fuisses]

Arte mea soceri longum temptabimus aevum,
non annis renovare tuis: modo diva triformis
adiuvet et praesens ingentibus adnuat ausis.'
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent
efficerentque orbem. Postquam plenissima fulsit
et solida terras spectavit imagine luna,
egreditur tectis vestes induta recinctas,
nuda pedem, nudos umeris infusa capillos,
fertque vagos mediae per muta silentia noctis
incomitata gradus. Homines volucresque ferasque
solverat alta quies: nullo cum murmure saepes,
inmotaeque silent frondes, silet umidus aër;
sidera sola micant. Ad quae sua bracchia tendens
ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
inroravit aquis ternisque ululatibus ora
solvit et, in dura submisso poplite terra,
'Nox' ait 'arcanis fidissima, quaeque diurnis
aurea cum luna succeditis ignibus astra,
tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
adiutrixque venis cantusque artisque magorum,
quaeque magos, Tellus, pollentibus instruis herbis,
auraeque et venti montesque amnesque lacusque
dique omnes nemorum, dique omnes noctis adeste!
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus amnes
in fontes rediere suos, concussaque sisto,
stantia concutio cantu freta, nubila pello
nubilaque induco, ventos abigoque vocoque,
vipereas rumpo verbis et carmine fauces,
vivaque saxa sua convulsaque robora terra
et silvas moveo, iubeoque tremescere montes
et mugire solum manesque exire sepulcris.
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesaea labores
aera tuos minuant; currus quoque carmine nostro
pallet avi, pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis et unco
impatiens oneris collum pressistis aratro,
vos serpentigenis in se fera bella dedistis

custodemque rudem somni sopistis et aurum
vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est sucis, per quos renovata senectus
in florem redeat primosque reconligat annos.
Et dabitis. Neque enim micuerunt sidera frustra,
nec frustra volucrum tractus cervice draconum
currus adest.’ Aderat demissus ab aethere currus.
Quo simul adscendit frenataque colla draconum
permulsit manibusque leves agitavit habenas,
sublimis rapitur subiectaque Thessala Tempe
despicit et Threces regionibus applicat angues:
et quas Ossa tulit, quas altum Pelion herbas,
Othrysque Pindusque et Pindo maior Olympus
perspicit, et placitas partim radice revellit,
partim succidit curvamine falcis aënae.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
multa quoque Amphrysi, neque eras inmunis, Enipeu;
nec non Penëus, nec non Spercheïdes undae
contribuere aliquid iuncosaque litora Boebes.
Carpsit et Euboica vivax Anthedone gramen,
nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et iam nona dies curru pennisque draconum
nonaque nox omnes lustrantem viderat agros,
cum rediit. Neque erant tacti, nisi odore, dracones,
et tamen annosae pellem posuere senectae.
Constitit adveniens citra limenque foresque
et tantum caelo tegitur refugitque viriles
contactus statuitque aras e caespite binas,
dexteriore Hecates, ast laeva parte Iuventae.
Has ubi verbenis silvaque incinxit agresti,
haud procul egesta scrobibus tellure duabus
sacra facit cultrosque in guttura velleris atri
conicit et patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens liquidi carchesia vini
alteraque invergens tepidi carchesia lactis
verba simul fudit terrenaque numina civit,
umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,

ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placavit precibusque et murmure longo,
Aesonis effetum proferri corpus ad auras
iussit et in plenos resolutum carmine somnos,
exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros
et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt iussi. Passis Medea capillis,
bacchantum ritu, flagrantes circuit aras
multifidasque faces in fossa sanguinis atra
tingit et infectas geminis accendit in aris
terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea validum posito medicamen aëno
fervet et exsultat spumisque tumentibus albet.
Illic Haemonia radices valle resectas
seminaque floresque et sucos incoquit acres.
Adicit extremo lapides oriente petitos
et quas Oceani refluum mare lavit harenas,
addit et exceptas luna pernocte pruinas
et strigis infames ipsis cum carnibus alas
inque virum soliti vultus mutare ferinos
ambigui prosecta lupi; nec defuit illic
squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri
vivacisque iecur cervi; quibus insuper addit
ora caputque novem cornicis saecula passae.
His et mille aliis postquam sine nomine rebus
propositum instruxit remorari Tartara munus,
arenti ramo iampridem mitis olivae
omnia confudit summisque inmiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aëno
fit viridis primo, nec longo tempore frondes
induit et subito gravidis oneratur olivis.
At quacumque cavo spumas eiecit aëno
ignis et in terram guttae cecidere calentes,
vernat humus, floresque et mollia pabula surgunt.
Quae simul ac vidit, stricto Medea recludit
ense senis iugulum, veteremque exire cruorem

passa, replet sucis. Quos postquam combibit Aeson
aut ore acceptos aut vulnere, barba comaeque
canitie posita nigrum rapuere colorem,
pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
adiectoque cavae supplentur corpore rugae,
membraque luxuriant. Aeson miratur et olim
ante quater denos hunc se reminiscitur annos.
Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber, et admonitus iuvenes nutricibus annos
posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.

38. Pelias.

Neve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias adsimulat Peliaeque ad limina supplex
confugit. Atque illam, quoniam gravis ipse senecta est,
excipiunt natae. Quas tempore callida parvo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.
Dumque refert inter meritorum maxima, demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur,
spes est virginibus Pelia subiecta creatis
arte suum parili revirescere posse parentem.
Idque petunt, pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet et dubitare videtur
suspenditque animos ficta gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita est, ‘quo sit fiducia maior
muneris huius’, ait ‘qui vestras maximus aevo est
dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.’
Protinus innumeris effetus laniger annis
attrahitur flexo circum cava tempora cornu.
Cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
fodit et exiguo maculavit sanguine ferrum,
membra simul pecudis validosque venefica sucos
mergit in aere cavo: minuunt en corporis artus
cornuaque exurunt nec non cum cornibus annos,
et tener auditur medio balatus aëno.
Nec mora, balatum mirantibus exsilit agnus
lascivitque fuga lactantiaque ubera quaerit.

Obstipuere satae Pelia: promissaque postquam
exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter iuga Phoebus equis in Hibero flumine mersis
dempserat, et quarta radiantia nocte micabant
sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
imponit purum laticem et sine viribus herbas.
Iamque neci similis resoluto corpore regem
et cum rege suo custodes somnus habebat,
quem dederant cantus magicaeque potentia linguae:
intrarant iussae cum Colchide limina natae
ambierantque torum. 'Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite' ait 'gladios veteremque haurite cruorem,
ut repleam vacuas iuvenali sanguine venas.
In manibus vestris vita est aetasque parentis:
si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
officium praestate patri telisque senectam
exigite et saniem coniecto emittite ferro.'
His, ut quaeque pia est, hortatibus impia prima est,
et ne sit scelerata, facit scelus. Haud tamen ictus
ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt
caecaque dant saevis aversae vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen adlevat artus
semilacerque toro temptat consurgere et inter
tot medius gladios pallentia bracchia tendens
'quid facitis, gnatae? quid vos in fata parentis
armat?' ait. Cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
abstulit et calidis laniatum mersit in undis.

39. Medeae fuga.

Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
non exempta foret poenae. Fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyreïa tecta, superque
Othryn et eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aëra pennis,
cum gravis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.

Aeoliam Pitanen a laeva parte relinquit
factaque de saxo longi simulacra draconis,
Idaeumque nemus, quo nati furta, iuvencum
occuluit Liber falsi sub imagine cervi,
quaque pater Corythi parva tumulatus harena,
et quos Maera novo latratu terruit agros,
Eurypylique urbem, qua Coae cornua matres
gesserunt tum cum discederet Herculis agmen,
Phoebeamque Rhodon et Ialysios Telchinas,
quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Iuppiter exosus fraternis subdidit undis.
Transit et antiquae Cartheïa moenia Ceae,
qua pater Alcidamas placidam de corpore natae
miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt et Cycneïa tempe,
quae subitus celebravit olor. Nam Phyllius illic
imperio pueri volucresque ferumque leonem
tradiderat domitos; taurum quoque vincere iussus
vicerat, et spreto totiens iratus amore
praemia poscenti taurum suprema negabat.
Ille indignatus ‘cupies dare’ dixit et alto
desiluit saxo. Cuncti cecidisse putabant:
factus olor niveis pendebat in aëre pennis.
At genetrix Hyrie, servari nescia, flendo
dilicuit stagnumque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureae Letoidos adspicit arva,
in volucrem versi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
concubiturus erat saevarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
respicit, in tumidam phocen ab Apolline versi,
Eumelique domum lugentis in aëre natum.
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis
contigit. Hic aevo veteres mortalia primo
corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.

Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
flagrantemque domum regis mare vidit utrumque,
sanguine natorum perfunditur impius ensis,
ultaque se male mater Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quae te, iustissima Phene,
teque, senex Peripha, pariter videre volantes
innixamque novis neptem Polypemonis alis.
Excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno;
nec satis hospitium est: thalami quoque foedere iungit.

40. Theseus.

Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
et virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea quod olim
attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidneae memorant e dentibus ortum
esse canis. Specus est tenebroso caecus hiatu
et via declivis, per quam Tirynthius heros
restantem contraque diem radiosque micantes
obliquantem oculos nexis adamante catenis
Cerberon abstraxit; rabida qui concitus ira
implevit pariter ternis latratibus auras
et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant nactasque alimenta feracis
fecundique soli vires cepisse nocendi.
Quae quia nascuntur dura vivacia caute,
agrestes aconita vocant. Ea coniugis astu
ipse parens Aegeus nato porrexit ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
cum pater in capulo gladii cognovit eburno
signa sui generis facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.
At genitor, quamquam laetatur sospite nato,
attonitus tamen est ingens discrimine parvo
committi potuisse nefas. Fovet ignibus aras

muneribusque deos implet, feriuntque secures
colla torosa boum vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
inluxisse dies. Agitant convivia patres
et medium vulgus, nec non et carmina, vino
ingenium faciente, canunt: 'Te, maxime Theseu,
mirata est Marathon Cretaei sanguine tauri;
quodque suis securus arat Cromyona colonus,
munus opusque tuum est. Tellus Epidauria per te
clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem,
vidit et inmitem Cephisias ora Procrusten,
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus,
qui poterat curvare trabes et agebat ab alto
ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoën, Lelegeïa moenia, limes
composito Scirone patet, sparsisque latronis
terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
quae iactata diu fertur durasse vetustas
in scopulos: scopulis nomen Scironis inhaeret.
Si titulos annosque tuos numerare velimus,
facta premant annos. Pro te, fortissime, vota
publica suscipimus, Bacchi tibi sumimus haustus.'
Consonat adsensu populi precibusque faventum
regia, nec tota tristis locus ullus in urbe est.

41. Aeacus. Pestilentia. Myrmidones.

Nec tamen (usque adeo nulla est sincera voluptas,
sollicitumque aliquid laetis intervenit) Aegeus
gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos. Qui quamquam milite, quamquam
classe valet, patria tamen est firmissimus ira
Androgeïque necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires adquirit amicas,
quaque potens habitus, volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit et Astypaleïa regna,

promissis Anaphen, regna Astypaleïa bello;
hinc humilem Myconum cretosaque rura Cimoli
florentemque thymo Cythnum parvamque Seriphon
marmoreamque Paron, quamque impia prodidit Arne
Siphnon (et accepto, quod avara poposcerat, auro
mutata est in avem, quae nunc quoque diligit aurum,
nigra pedes, nigris velata monedula pennis).
At non Oliaros Didymaeque et Tenos et Andros
et Gyaros nitidaeque ferax Peparethos olivae
Gnosiacas iuvere rates. Latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideïa regna:
Oenopĭam veteres appellavere, sed ipse
Aeacus Aeginam genetricis nomine dixit.
Turba ruit tantaeque virum cognoscere famae
expetit. Occurrunt illi Telamonque, minorque
quam Telamon Peleus, et proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus gravitate senili
Aeacus, et quae sit veniendi causa requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat et illi
dicta refert rector populorum talia centum:
'Arma iuves oro pro gnato sumpta piaeque
pars sis militiae: tumulo solacia posco.'
Huic Asopiades 'petis inrita' dixit 'et urbi
non facienda meae; neque enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus: ea foedera nobis'.
Tristis abit 'stabunt' que 'tibi tua foedera magno'
dixit, et utilius bellum putat esse minari
quam gerere atque suas ibi praeconsumere vires.
Classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
spectari poterat, cum pleno concita velo
Attica puppis adest in portusque intrat amicos,
quae Cephalum patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuvenes post tempore visum
agnovere tamen Cephalum dextrasque dedere
inque patris duxere domum. Spectabilis heros
et veteris retinens etiamnum pignera formae
ingreditur, ramumque tenens popularis olivae

a dextra laevaque duos aetate minores
maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt,
Cecropidae Cephalus peragit mandata rogatque
auxilium foedusque refert et iura parentum
imperiumque peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam iuvit facundia causam,
Aeacus, in capulo sceptri nitente sinistra,
'ne petite auxilium, sed sumite', dixit 'Athenae;
nec dubie vires, quas haec habet insula, vestras
ducite: et omnia habet (rerum status iste mearum).
Robora non desunt, superat mihi miles et hosti:
gratia dis, felix et inexcusabile tempus.'
'Immo ita sit', Cephalus, 'crescat tua civibus opto
urbs!' ait. 'Adveniens equidem modo gaudia cepi,
cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuventus
obvia processit. Multos tamen inde requiro,
quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.'
Aeacus ingemuit tristique ita voce locutus:
'Flebile principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam possem vobis memorare sine illo!
Ordine nunc repetam. Neu longa ambage morer vos:
ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!
Dira lues ira populis Iunonis iniquae
incidit, exosae dictas a paelice terras.
Dum visum mortale malum tantaeque latebat
causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi:
exitium superabat opem, quae victa iacebat.
Principio caelum spissa caligine terras
pressit et ignavos inclusit nubibus aestus;
dumque quater iunctis explevit cornibus orbem
luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
letiferis calidi spirarunt flatibus austri.
Constat et in fontes vitium venisse lacusque,
miliaque incultos serpentum multa per agros
errasse atque suis fluvios temerasse venenis.

Strage canum primo volucrumque oviumque boumque,
inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
inter opus tauros medioque recumbere sulco;
lanigeris gregibus balatus dantibus aegros
sponte sua lanaeque cadunt et corpora tabent.
Acer equus quondam magnaeque in pulvere famae
degenerat palmas, veterumque oblitus honorum
ad praesepe gemit leto moriturus inerti.
Non aper irasci meminit, non fidere cursu
cerva, nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet; silvisque agrisque viisque
corpora foeda iacent, vitiantur odoribus aurae.
Mira loquar: non illa canes avidaeque volucres,
non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt
adflatuque nocent et agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
pestis et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viscera torrentur primo, flammaeque latentis
indicium rubor est et ductus anhelitus ingens.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
ora patent, auraeque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt,
nuda sed in terra ponunt praecordia; nec fit
corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest, inque ipsos saeva medentes
erumpit clades, obsuntque auctoribus artes:
quo propior quisque est servitque fidelius aegro,
in partem leti citius venit. Utque salutis
spes abiit finemque vident in funere morbi,
indulgent animis et nulla, quid utile, cura est:
utile enim nihil est. Passim positoque pudore
fontibus et fluviis puteisque capacibus haerent,
nec sitis est exstincta prius quam vita bibendo.
Inde graves multi nequeunt consurgere et ipsis
inmoriuntur aquis: aliquis tamen haurit et illas.
Tantaque sunt miseris invisi taedia lecti:

prosiliunt, aut si prohibent consistere vires,
corpora devolvunt in humum: fugiuntque penates
quisque suos, sua cuique domus funesta videtur,
et quia causa latet, locus est in crimine parvus.
Semianimes errare viis, dum stare valebant,
adspiceres, flentes alios terraque iacentes
lassaque versantes supremo lumina motu:
membraque pendentis tendunt ad sidera caeli,
hic illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an quod debuit esse,
ut vitam odissem et cuperem pars esse meorum?
Quo se cumque acies oculorum flexerat, illic
vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
poma cadunt ramis agitataque ilice glandes.
Templa vides contra gradibus sublimia longis:
Iuppiter illa tenet. Quis non altaribus illis
inrita tura dedit? Quotiens pro coniuge coniunx,
pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
non exoratis animam finivit in aris,
inque manu turis pars inconsumpta reperta est!
Admoti quotiens templis, dum vota sacerdos
concipit et fundit purum inter cornua vinum,
haud exspectato ceciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Iovi pro me patriaque tribusque
cum facerem natis, mugitus victima diros
edidit et subito conlapsa sine ictibus ullis
exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoque aegra notas veri monitusque deorum
perdiderat: tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadavera postes,
ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt mortisque timorem
morte fugant ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
funeribus: neque enim capiebant funera portae.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
indotata rogos. Et iam reverentia nulla est,

deque rogis pugnant alienisque ignibus ardent.
Qui lacriment, desunt; indefletaeque vagantur
matrumque nuruumque animae iuvenumque senumque:
nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
„Iuppiter o!“ dixi „si te non falsa loquuntur
dicta sub amplexus Aeginae Asopidos isse,
nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem,
aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro.“
Ille notam fulgore dedit tonitruque secundo.
„Accipio, sintque ista, precor, felicia mentis
signa tuae“ dixi. „Quod das mihi, pigneror omen.“
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo:
hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
grande onus exiguo formicas ore gerentes
rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, „totidem, pater optime“ dixi,
„tu mihi da cives et inania moenia supple.“
Intremuit ramisque sonum sine flamine motis
alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
horruerant, stabantque comae. Tamen oscula terrae
roboribusque dedi; nec me sperare fatebar:
sperabam tamen atque animo mea vota fovebam.
Nox subit, et curis exercita corpora somnus
occupat: ante oculos eadem mihi quercus adesse
et ramos totidem totidemque animalia ramis
ferre suis visa est pariterque tremiscere motu
graniferumque agmen subiectis spargere in arvis;
crescere quod subito et maius maiusque videri
ac se tollere humo rectoque adsistere trunco
et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
ponere et humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno vigilans mea visa querorque
in superis opis esse nihil. At in aedibus ingens
murmur erat, vocesque hominum exaudire videbar
iam mihi desuetas. Dum suspicor has quoque somni

esse, venit Telamon properus, foribusque reclusis
„speque fideque, pater“ dixit,' „maiora videbis:
egredere!“ Egredior, qualesque in imagine somni
visus eram vidisse viros, ex ordine tales
adspicio noscoque. Adeunt regemque salutant.
Vota Iovi solvo populisque recentibus urbem
partior et vacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti; mores quos ante gerebant,
nunc quoque habent: parcum genus est patiensque laborum
quaesitique tenax et quod quaesita reservet.
Hi te ad bella pares annis animisque sequentur,
cum primum qui te feliciter attulit, eurus'
(eurus enim attulerat) 'fuerit mutatus in austros'.

42. Cephalus et Procris.

Talibus atque aliis longum sermonibus illi
implevere diem. Lucis pars ultima mensae
est data, nox somnis. Iubar aureus extulerat sol:
flabat adhuc eurus redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior aetas,
ad regem Cephalus simul et Pallante creati
conveniunt. Sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Aeacides illos in limine Phocus:
nam Telamon fraterque viros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit, cum quis simul ipse resedit.
Adspicit Aeoliden ignota ex arbore factum
ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus
'sum nemorum studiosus' ait 'caedisque ferinae:
qua tamen e silva teneas hastile recisum,
iamdudum dubito. Certe si fraxinus esset,
fulva colore foret; si cornus, nodus inesset.
Unde sit, ignoro. Sed non formosius isto
viderunt oculi telum iaculabile nostri.'
Excipit Actaeis e fratribus alter, et 'usum

maiorem specie mirabere’ dixit ‘in isto.
Consequitur quodcumque petit, fortunaque missum
non regit, et revolat nullo referente cruentum.’
Tum vero iuvenis Nereïus omnia quaerit,
cur sit et unde datum, quis tanti muneris auctor.
Quae petit, ille refert. Sed enim narrare pudori est,
qua tulerit mercede; silet tactusque dolore
coniugis amissae lacrimis ita fatur obortis:
‘Hoc me, nate dea, (quis possit credere?) telum
flere facit facietque diu, si vivere nobis
fata diu dederint. Hoc me cum coniuge cara
perdidit: hoc utinam caruissem munere semper!
Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae:
si faciem moresque velis conferre duarum,
dignior ipsa rapi. Pater hanc mihi iunxit Erechtheus,
hanc mihi iunxit amor. Felix dicebar eramque.
Non ita dis visum est, aut nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
cum me cornigeris tendentem retia cervis
vertice de summo semper florentis Hymetti
lutea mane videt pulsis Aurora tenebris
invitumque rapit. Liceat mihi vera referre
pace deae. Quod sit roseo spectabilis ore,
quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
nectareis quod alatur aquis, ego — Procrin amabam:
pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori coitusque novos thalamosque recentes
primaque deserti referebam foedera lecti.
Mota dea est et „siste tuas, ingrate, querellas:
Procrin habe!“ dixit. „Quodsi mea provida mens est,
non habuisse voles.“ Meque illi irata remisit.
Dum redeo mecumque deae memorata retracto,
esse metus coepit, ne iura iugalia coniunx
non bene servasset. Facies aetasque iubebat
credere adulterium; prohibebant credere mores.
Sed tamen afueram, sed et haec erat, unde redibam,

criminis exemplum, sed cuncta timemus amantes.
Quaerere quod doleam statuo donisque pudicam
sollicitare fidem. Favet huic Aurora timori
inmutatque meam (videor sensisse) figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas
ingrediorque domum. Culpa domus ipsa carebat
castaque signa dabat dominoque erat anxia rapto.
Vix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
ut vidi, obstipui meditataque paene reliqui
temptamenta fide. Male me, quin vera faterer,
continui, male, quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat (sed nulla tamen formosior illa
esse potest tristi) desiderioque calebat
coniugis abrepti. Tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quotiens temptamina nostra pudici
reppulerint mores, quotiens „ego" dixerit „uni
servor; ubicumque est, uni mea gaudia servo"!
Cui non ista fide satis experientia sano
magna foret? Non sum contentus et in mea pugno
vulnera, dum census dare me pro nocte loquendo
muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo: „Male fictus adest, male fictus adulter!
verus eram coniunx! me, perfida, teste teneris!"
Illa nihil. Tacito tantummodo victa pudore
insidiosa malo cum coniuge limina fugit;
offensaque mei genus omne perosa virorum
montibus errabat, studiis operata Dianae.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
pervenit. Orabam veniam et peccasse fatebar
et potuisse datis simili succumbere culpae
me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Haec mihi confesso, laesum prius ulta pudorem,
redditur et dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi praeterea, tamquam se parva dedisset
dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, „currendo superabit" dixerat „omnes".

[illegible]

Collis apex medii subiectis imminet arvis:
tollor eo capioque novi spectacula cursus,
quo modo deprendi, modo se subducere ipsi
vulnere visa fera est. Nec limite callida recto
in spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis
et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic sequiturque parem similisque tenenti
non tenet et vanos exercet in aëra morsus.
Ad iaculi vertebar opem. Quod dextera libro
dum movet, dum digitos amentis addere tempto,
lumina deflexi. Revocataque rursus eodem
rettuleram: medio (mirum) duo marmora campo
adspicio: fugere hoc, illud captare putares.

---

762 [scilicet alma Themis non talia liquit inulta.]

Scilicet invictos ambo certamine cursus
esse deus voluit, siquis deus adfuit illis.'
Hactenus, et tacuit. 'Iaculo quod crimen in ipso est
Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille:
'Gaudia principium nostri sunt Phoce, doloris:
illa prius referam. Iuvat o meminisse beati
temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
coniuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos et amor socialis habebat;
nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori,
nec, me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,
ulla erat: aequales urebant pectora flammae.
Sole fere radiis feriente cacumina primis
venatum in silvas iuvenaliter ire solebam.
Nec mecum famulos nec equos nec naribus acres
ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam:
tutus eram iaculo. Sed cum satiata ferinae
dextera caedis erat, repetebam frigus et umbras
et quae de gelidis exhalat vallibus auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
auram exspectabam, requies erat illa labori.
„Aura" (recordor enim) „venias" cantare solebam,
„meque iuves intresque sinus, gratissima, nostros,
utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus."
Forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
blanditias plures et „tu mihi magna voluptas",
dicere sim solitus, „tu me reficisque fovesque,
tu facis, ut silvas, ut amem loca sola; meoque
spiritus iste tuus semper captatur ab ore."
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
nescio quis, nomenque aurae tam saepe vocatum
esse putans nymphae, nympham me credit amare.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est: subito conlapsa dolore,
ut sibi narratur, cecidit; longoque refecta
tempore se miseram, se fati dixit iniqui,

deque fide questa est; et crimine concita vano
quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomen
et dolet infelix veluti de paelice vera.
Saepe tamen dubitat speratque miserrima falli
indicioque fidem negat et, nisi viderit ipsa,
damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem:
egredior silvamque peto, victorque per herbas
„Aura veni“ dixi, „nostroque medere labori“.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
nescio quos audisse: „veni“ tamen „optima!“ dicens
fronde levem rursus strepitum faciente caduca
sum ratus esse feram telumque volatile misi.
Procris erat; medioque tenens in pectore vulnus
„ei mihi“ conclamat. Vox est ubi cognita fidae
coniugis, ad vocem praeceps amensque cucurri.
Semianimem et sparsas foedantem sanguine vestes
et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem
invenio, corpusque meo mihi carius ulnis
mollibus attollo scissaque a pectore veste
vulnera saeva ligo conorque inhibere cruorem,
neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens et iam moribunda coegit
haec se pauca loqui: „Per nostri foedera lecti
perque deos supplex oro superosque meosque,
per siquid merui de te bene perque manentem
nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
ne thalamis Auram patiare innubere nostris.“
Dixit, et errorem tum denique nominis esse
et sensi et docui. Sed quid docuisse iuvabat?
Labitur, et parvae fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat et in me
infelicem animam nostroque exhalat in ore;
sed vultu meliore mori secura videtur.’
Flentibus haec lacrimans heros memorabat: et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole novoque
milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

LIBER OCTAVUS.

43. Nisus et Scylla.

Iam nitidum retegente diem noctisque fugante
tempora Lucifero cadit eurus, et umida surgunt
nubila: dant placidi cursum redeuntibus austri
Aeacidis Cephaloque, quibus feliciter acti
ante exspectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegeïa litora vastat
praetemptatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
inter honoratos medioque in vertice canos
crinis inhaerebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua lunae,
et pendebat adhuc belli fortuna: diuque
inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris,
in quibus auratam proles Letoïa fertur
deposuisse lyram: saxo sonus eius inhaesit.
Saepe illuc solita est ascendere filia Nisi
et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
tum cum pax esset; bello quoque saepe solebat
spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamque mora belli procerum quoque nomina norat
armaque equosque habitusque Cydoneasque pharetras.
Noverat ante alios faciem ducis Europaei,
plus etiam, quam nosse sat est. Hac iudice Minos,
seu caput abdiderat cristata casside pennis,
in galea formosus erat; seu sumpserat aere
fulgentem clipeum, clipeum sumpsisse decebat.

Torserat adductis hastilia lenta lacertis:
laudabat virgo iunctam cum viribus artem.
Imposito calamo patulos sinuaverat arcus:
sic Phoebum sumptis iurabat stare sagittis.
Cum vero faciem dempto nudaverat aere
purpureusque albi stratis insignia pictis
terga premebat equi spumantiaque ora regebat,
vix sua, vix sanae virgo Niseïa compos
mentis erat. Felix iaculum, quod tangeret ille,
quaeque manu premeret, felicia frena vocabat.
Impetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
virgineos hostile gradus, est impetus illi
turribus e summis in Gnosia mittere corpus
castra, vel aeratas hosti recludere portas,
vel siquid Minos aliud velit. Utque sedebat
candida Dictaei spectans tentoria regis,
'laeter', ait 'doleamne geri lacrimabile bellum,
in dubio est. Doleo, quod Minos hostis amanti est:
sed nisi bella forent, numquam mihi cognitus esset.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
obside, me comitem, me pacis pignus haberet.
Si quae te peperit, talis, pulcherrime rerum,
qualis es ipse, fuit, merito deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possem castris insistere regis,
fassaque me flammasque meas, qua dote, rogarem,
vellet emi! tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
proditione potens! — Quamvis saepe utile vinci
victoris placidi fecit clementia multis:
iusta gerit certe pro nato bella perempto
et causaque valet causamque tuentibus armis,
et, puto, vincemur. Quis enim manet exitus urbem,
cum suus haec illi reserabit moenia Mavors
et non noster amor? Melius sine caede moraque
impensaque sui poterit superare cruoris.
Non metuam certe, ne quis tua pectora, Minos,

vulneret imprudens. Quis enim tam durus, ut in te
dirigere inmitem non inscius audeat hastam?’
    Coepta placent, et stat sententia tradere secum
dotalem patriam finemque imponere bello.
Verum velle parum est. ‘Aditus custodia servat
claustraque portarum genitor tenet: hunc ego solum
infelix timeo, solus mea vota moratur.
Di facerent, sine patre forem! — Sibi quisque profecto
est deus: ignavis precibus Fortuna repugnat.
Altera iamdudum succensa cupidine tanto
perdere gauderet quodcumque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? Ire per ignes
et gladios ausim. Nec in hoc tamen ignibus ullis
aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
Illa mihi est auro pretiosior, illa beatam
purpura me votique mei factura potentem.’
    Talia dicenti curarum maxima nutrix
nox intervenit, tenebrisque audacia crevit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
pectora somnus habet: thalamos taciturna paternos
intrat et (heu facinus!) fatali nata parentem
crine suum spoliat, praedaque potita nefanda
per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
pervenit ad regem. Quem sic adfata paventem est:
    ‘Suasit amor facinus. Proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriaeque meosque penates.
Praemia nulla peto nisi te. Cape pignus amoris
purpureum crinem, nec me nunc tradere crinem,
sed patrium tibi crede caput.’ Scelerataque dextra
munera porrexit. Minos porrecta refugit
turbatusque novi respondit imagine facti:
‘Di te summoveant, o nostri infamia saecli,
orbe suo, tellusque tibi pontusque negetur.
Certe ego non patiar Iovis incunabula, Creten,
qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.’

---

87 [fert secum spolium celeris progressaque porta]

Dixit, et ut leges captis iustissimus auctor
hostibus imposuit, classis retinacula solvi
iussit et aeratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas
nec praestare ducem sceleris sibi praemia vidit,
consumptis precibus violentam transit in iram,
intendensque manus, passis furibunda capillis,
'quo fugis', exclamat 'meritorum auctore relicta,
o patriae praelate meae, praelate parenti?
Quo fugis, inmitis? cuius victoria nostrum
et scelus et meritum est. Nec te data munera, nec te
noster amor movit, nec quod spes omnis in unum
te mea congesta est? Nam quo deserta revertar?
In patriam? Superata iacet. Sed finge manere:
proditione mea clausa est mihi. Patris ad ora,
quem tibi donavi? — Cives odere merentem,
finitimi exemplum metuunt. Obstruximus orbem
terrarum, nobis ut Crete sola pateret.
Hanc quoque si prohibes et nos, ingrate, relinquis,
non genetrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniae tigres austroque agitata Charybdis.
Nec Iove tu natus, nec mater imagine tauri
ducta tua est; generis falsa est ea fabula: verus
et ferus et captus nullius amore iuvencae,
qui te progenuit, taurus fuit. Exige poenas,
Nise pater! gaudete malis, modo prodita, nostris
moenia! nam fateor, merui et sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia laesi,
me perimat. Cur, qui vicisti crimine nostro,
insequeris crimen? Scelus hoc patriaeque patrique,
officium tibi sit. Te vere coniuge digna est,
quae torvum ligno decepit adultera taurum
discordemque utero fetum tulit. Ecquid ad aures
perveniunt mea dicta tuas? An inania venti
verba ferunt idemque tuas, ingrate, carinas?
Iam iam Pasiphaën non est mirabile taurum
praeposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.

Me miseram! properare iuvat, divulsaque remis
unda sonat. Mecum simul a! mea terra recedit.
Nil agis, o frustra meritorum oblite meorum:
insequar invitum, puppimque amplexa recurvam
per freta longa trahar.' Vix dixerat, insilit undis
consequiturque rates, faciente cupidine vires,
Gnosiacaeque haeret comes invidiosa carinae.
Quam pater ut vidit (nam iam pendebat in aura
et modo factus erat fulvis haliaeëtus alis),
ibat, ut haerentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, et aura cadentem
sustinuisse levis, ne tangeret aequora, visa est.
Pluma fuit: plumis in avem mutata vocatur
ciris, et a tonso est hoc nomen adepta capillo.

44. Labyrinthus. Ariadnes corona.

Vota Iovi Minos taurorum corpora centum
solvit, ut egressus ratibus Curetida terram
contigit; et spoliis decorata est regia fixis.
Creverat opprobrium generis, foedumque patebat
matris adulterium monstri novitate biformis.
Destinat hunc Minos thalamis removere pudorem
multiplicique domo caecisque includere tectis.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis
ponit opus turbatque notas et lumina flexum
ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus ac liquidis Phrygius Maeandrus in undis
ludit et ambiguo lapsu refluitque fluitque
occurrensque sibi venturas adspicit undas,
et nunc ad fontes, nunc ad mare versus apertum
incertas exercet aquas: ita Daedalus implet
innumeras errore vias. Vixque ipse reverti
ad limen potuit: tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri iuvenisque figuram
clausit, et Actaeo bis pastum sanguine monstrum
tertia sors annis domuit repetita novenis,
utque ope virginea nullis iterata priorum

ianua difficilis filo est inventa relecto,
protinus Aegides rapta Minoide Diam
vela dedit comitemque suam crudelis in illo
litore destituit. Desertae et multa querenti
amplexus et opem Liber tulit; utque perenni
sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
inmisit caelo. Tenues volat illa per auras,
dumque volat, gemmae nitidos vertuntur in ignes
consistuntque loco, specie remanente coronae,
qui medius Nixique genu est anguemque tenentis.

45. Daedalus et Icarus. Perdix.

Daedalus interea Creten longumque perosus
exilium tactusque loci natalis amore
clausus erat pelago. 'Terras licet' inquit 'et undas
obstruat: at caelum certe patet; ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aëra Minos.'
Dixit, et ignotas animum dimittit in artes
naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
a minima coeptas, longam breviore sequenti,
ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias et ceris adligat imas,
atque ita compositas parvo curvamine flectit,
ut veras imitetur aves. Puer Icarus una
stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
ore renidenti modo, quas vaga moverat aura,
captabat plumas, flavam modo pollice ceram
mollibat lusuque suo mirabile patris
impediebat opus. Postquam manus ultima coeptis
imposita est, geminas opifex libravit in alas
ipse suum corpus motaque pependit in aura.
Instruit et natum 'medio' que 'ut limite curras,
Icare', ait 'moneo, ne, si demissior ibis,
unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten
aut Helicen iubeo strictumque Orionis ensem:

me duce carpe viam.' Pariter praecepta volandi
tradit et ignotas umeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles,
et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
non iterum repetenda suo, pennisque levatus
ante volat comitique timet, velut ales, ab alto
quae teneram prolem produxit in aëra nido,
hortaturque sequi damnosasque erudit artes
et movet ipse suas et nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces,
aut pastor baculo stivave innixus arator
vidit, et obstipuit, quique aethera carpere possent
credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva
parte Samos, fuerant Delosque Parosque relictae,
dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne,
cum puer audaci coepit gaudere volatu
deseruitque ducem caelique cupidine tractus
altius egit iter. Rapidi vicinia solis
mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos
remigioque carens non ullas percipit auras,
oraque caerulea patrium clamantia nomen
excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater, 'Icare', dixit,
'Icare', dixit 'ubi es? qua te regione requiram?'
'Icare' dicebat: pennas adspexit in undis
devovitque suas artes corpusque sepulcro
condidit. Et tellus a nomine dicta sepulti.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
garrula limoso prospexit ab elice perdix
et plausit pennis testataque gaudia cantu est:
unica tunc volucris nec visa prioribus annis,
factaque nuper avis, longum tibi, Daedale, crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
progeniem germana suam, natalibus actis
bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas

traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
perpetuos dentes et serrae repperit usum.
Primus et ex uno duo ferrea bracchia nodo
vinxit, ut aequali spatio distantibus illis
altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Daedalus invidit sacraque ex arce Minervae
praecipitem misit, lapsum mentitus. At illum
quae favet ingeniis excepit Pallas avemque
reddidit et medio velavit in aëre pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas
inque pedes abiit: nomen quod et ante remansit.
Non tamen haec alte volucris sua corpora tollit,
nec facit in ramis altoque cacumine nidos:
propter humum volitat ponitque in saepibus ova
antiquique memor metuit sublimia casus.

46. Aper Calydonius. Meleager.

Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon, et sumptis pro supplice Cocalus armis
mitis habebatur, iam lamentabile Athenae
pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemque Minervam
cum Iove disque vocant aliis, quos sanguine voto
muneribusque datis et acerris turis honorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theseos, et populi, quos dives Achaïa cepit,
huius opem magnis imploravere periclis.
Huius opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
sollicita supplex petiit prece. Causa petendi
sus erat, infestae famulus vindexque Dianae.
Oenea namque ferunt pleni successibus anni
primitias frugum Cereri, sua vina Lyaeo,
Palladios flavae latices libasse Minervae.
Coeptus ab agricolis superos pervenit ad omnes
ambitiosus honor; solas sine ture relictas
praeteritae cessasse ferunt Latoïdos aras.
Tangit et ira deos. ʻAt non impune feremus,

quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae'
inquit, et Oeneos ultorem spreta per agros
misit aprum, quanto maiores herbida tauros
non habet Epiros, sed habent Sicula arva minores.
Sanguine et igne micant oculi, riget horrida cervix,
fervida cum rauco latos stridore per armos
spuma fluit, dentes aequantur dentibus Indis,
fulmen ab ore venit, frondes adflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
nunc matura metit fleturi vota coloni
et Cererem in spicis intercipit. Area frustra
et frustra exspectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite fetus
bacaque cum ramis semper frondentis olivae.
Saevit et in pecudes: non has pastorve canisve,
non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi nec se nisi moenibus urbis
esse putant tutos, donec Meleagros et una
lecta manus iuvenum coiere cupidine laudis:
Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter,
alter equo, primaeque ratis molitor Iason,
et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus;
et duo Thestiadae prolesque Aphareïa, Lynceus,
et velox Idas, et iam non femina Caeneus
Leucippusque ferox iaculoque insignis Acastus
Hippothousque Dryasque et cretus Amyntore Phoenix,
Actoridaeque pares et missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat magnique creator Achillis,
cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao
impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex Panopeusque Hyleusque feroxque
Hippasus et primis etiamnum Nestor in annis,
et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,

---

285 [et saetae similes rigidis hastilibus horrent
286 stantque velut vallum, velut alta hastilia saetae]

Penelopaeque socer cum Parrhasio Ancaeo,
Ampycidesque sagax et adhuc a coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeaea Lycaei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem,
crinis erat simplex, nodum conlectus in unum.
Ex umero pendens resonabat eburnea laevo
telorum custos, arcum quoque laeva tenebat.
Talis erat cultu; facies, quam dicere vere
virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
optavit, renuente deo, flammasque latentes
hausit et 'o felix, siquem dignabitur' inquit
'ista virum!' Nec plura sinit tempusque pudorque
dicere: maius opus magni certaminis urget.
Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
incipit a plano devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri, pars retia tendunt,
vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
signa pedum cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat, quo se demittere rivi
adsuerant pluvialis aquae: tenet ima lacunae
lenta salix ulvaeque leves iuncique palustres
viminaque et longa parvae sub harundine cannae.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incursu nemus et propulsa fragorem
silva dat. Exclamant iuvenes praetentaque forti
tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit spargitque canes, ut quisque furenti
obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
vana fuit truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
non foret, in tergo visa est haesura petito:
longius it. Auctor teli Pagasaeus Iason.
'Phoebe', ait Ampycides, 'si te coluique coloque,
da mihi quod petitur certo contingere telo!'

Qua potuit, precibus deus adnuit: ictus ab illo est,
sed sine vulnere, aper; ferrum Diana volanti
abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit:
emicat ex oculis, spirat quoque pectore flamma.
Utque volat moles adducto concita nervo,
cum petit aut muros aut plenas milite turres,
in iuvenes certo sic impete vulnificus sus
fertur et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
cornua, prosternit; socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enaesimus ictus,
Hippocoonte satus: trepidantem et terga parantem
vertere succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Troiana perisset
tempora: sed sumpto posita conamine ab hasta
arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis
despexitque, loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
inminet exitio, fidensque recentibus armis
Eurytidae magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum caelestia sidera, fratres,
ambo conspicui, nive candidioribus ambo
vectabantur equis, ambo vibrata per auras
hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi saetiger inter opacas,
nec iaculis isset nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon studioque incautus eundi
pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
imposuit nervo sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destrinxit harundo
corpus et exiguo rubefecit sanguine saetas.
Nec tamen illa sui successu laetior ictus,
quam Meleagros erat. Primus vidisse putatur
et primus sociis visum ostendisse cruorem
et 'meritum' dixisse 'feres virtutis honorem'.
Erubuere viri seque exhortantur et addunt

cum clamore animos iaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet iactis et, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
'discite, femineis quid tela virilia praestent,
o iuvenes, operique meo concedite!' dixit.
'Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.'
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore
ancipitemque manu tollens utraque securim
institerat digitis, primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quaque est via proxima leto,
summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancaeus, glomerataque sanguine multo
viscera lapsa fluunt: madefacta est terra cruore.
Ibat in adversum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui 'procul', Aegides 'o me mihi carior' inquit
'pars animae consiste meae! licet eminus esse
fortibus: Ancaeo nocuit temeraria virtus.'
Dixit et aerata torsit grave cuspide cornum.
Quo bene librato votique potente futuro,
obstitit aesculea frondosus ab arbore ramus.
Misit et Aesonides iaculum: quod casus ab illo
vertit in inmeriti fatum latrantis, et inter
ilia coniectum tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidae variat, missisque duabus
hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum saevit, dum corpora versat in orbem
stridentemque novo spumam cum sanguine fundit,
vulneris auctor adest hostemque inritat ad iram
splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo
victricemque petunt dextrae coniungere dextram
inmanemque ferum multa tellure iacentem
mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
esse putant; sed tela tamen sua quisque cruentat.
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit

atque ita 'sume mei spolium, Nonacria, iuris',
dixit 'et in partem veniat mea gloria tecum'.
Protinus exuvias rigidis horrentia saetis
terga dat et magnis insignia dentibus ora.
Illi laetitiae est cum munere muneris auctor:
invidere alii, totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes bracchia voce
'pone age nec titulos intercipe, femina, nostros',
Thestiadae clamant, 'nec te fiducia formae
decipiat, ne sit longe tibi captus amore
auctor' et huic adimunt munus, ius muneris illi.
    Non tulit et tumida frendens Mavortius ira
'discite, raptores alieni' dixit 'honoris,
facta minis quantum distent', hausitque nefando
pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea, quid faciat, dubium pariterque volentem
ulcisci fratrem fraternaque fata timentem,
haud patitur dubitare diu calidumque priori
caede recalfecit consorti sanguine telum.
    Dona deum templis nato victore ferebat,
cum videt exstinctos fratres Althaea referri.
Quae plangore dato maestis clamoribus urbem
implet et auratis mutavit vestibus atras.
At simul est auctor necis editus, excidit omnis
luctus et a lacrimis in poenae versus amorem est.
    Stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores;
staminaque impresso fatalia pollice nentes
'tempora' dixerunt 'eadem lignoque tibique,
o modo nate, damus'. Quo postquam carmine dicto
excessere deae, flagrantem mater ab igne
eripuit ramum sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis
servatusque tuos, iuvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genetrix taedasque et fragmina poni
imperat et positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,

coepta quater tenuit. Pugnant materque sororque,
et diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Saepe metu sceleris pallebant ora futuri,
saepe suum fervens oculis dabat ira ruborem.
Et modo nescio quid similis crudele minanti
vultus erat, modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor,
inveniebantur lacrimae tamen. Utque carina,
quam ventus ventoque rapit contrarius aestus,
vim geminam sentit paretque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis adfectibus errat
inque vices ponit positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente,
et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
convaluit, 'rogus iste cremet mea viscera' dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
ante sepulcrales infelix adstitit aras
'poenarum' que 'deae triplices, furialibus', inquit,
'Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor facioque nefas: mors morte pianda est,
in scelus addendum scelus est, in funera funus.
Per coacervatos pereat domus impia luctus!
An felix Oeneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? Melius lugebitis ambo.
Vos modo, fraterni manes animaeque recentes,
officium sentite meum magnoque paratas
accipite inferias, uteri mala pignera nostri! —
Ei mihi! quo rapior? Fratres, ignoscite matri!
Deficiunt ad coepta manus. Meruisse fatemur
illum, cur pereat: mortis mihi displicet auctor. —
Ergo impune feret, vivusque et victor et ipso
successu tumidus regnum Calydonis habebit:
vos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae?
Haud equidem patiar. Pereat sceleratus et ille
spemque patris regnique trahat patriaeque ruinam.
Mens ubi materna est? Ubi sunt pia iura parentum

et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
idque ego passa forem! Vixisti munere nostro:
nunc merito moriere tuo. Cape praemia facti
bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
redde animam! — vel me fraternis adde sepulcris!
Et cupio et nequeo. Quid agam? modo vulnera fratrum
ante oculos mihi sunt et tantae caedis imago,
nunc animum pietas maternaque nomina frangunt. —
Me miseram! male vincetis, sed vincite, fratres:
dummodo quae dedero vobis solacia vosque
ipsa sequar.' Dixit, dextraque aversa trementi
funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit aut visus gemitus est ipse dedisse
stipes, ut invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagros ab illa
uritur et caecis torreri viscera sentit
ignibus ac magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat et sine sanguine leto,
maeret et Ancaei felicia vulnera dicit,
grandaevumque patrem fratresque piasque sorores
cum gemitu sociamque tori vocat ore supremo,
forsitan et matrem. Crescunt ignisque dolorque,
languescuntque iterum: simul est exstinctus uterque,
inque leves abiit paulatim spiritus auras
paulatim cana prunam velante favilla.
Alta iacet Calydon: lugent iuvenesque senesque,
vulgusque proceresque gemunt, scissaeque capillos
planguntur matres Calydonides Eueninae.
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
foedat humi fusus spatiosumque increpat aevum.
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
exegit poenas acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia linguis
ingeniumque capax totumque Helicona dedisset,
tristia persequerer miserarum vota sororum.
Inmemores decoris liventia pectora tundunt,

dumque manet corpus, corpus refoventque foventque,
oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem cineres haustos ad pectora pressant,
adfusaeque iacent tumulo signataque saxo
nomina complexae lacrimas in nomina fundunt.
Quas Parthaoniae tandem Latonia clade
exsatiata domus praeter Gorgenque nurumque
nobilis Alcmenae natis in corpore pennis
adlevat, et longas per bracchia porrigit alas
corneaque ora facit versasque per aëra mittit.

47. Theseus apud Acheloum. Perimele.

Interea Theseus sociati parte laboris
functus Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter fecitque moras Achelous eunti
imbre tumens. 'Succede meis', ait 'inclite, tectis,
Cecropida, nec te committe rapacibus undis:
ferre trabes solidas obliquaque volvere magno
murmure saxa solent. Vidi contermina ripae
cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens nivibus de monte solutis
corpora turbineo iuvenalia vertice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
limite, dum tenues capiat suus alveus undas'.
Adnuit Aegides, 'utar' que 'Acheloe, domoque
consilioque tuo' respondit; et usus utroque est.
Pumice multicavo nec levibus atria tophis
structa subit: molli tellus erat umida musco,
summa lacunabant alterno murice conchae.
Iamque duas lucis partes Hyperione menso
discubuere toris Theseus comitesque laborum:
hac Ixionides, illa Troezenius heros
parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
quosque alios parili fuerat dignatus honore
amnis Acarnanum, laetissimus hospite tanto.
Protinus adpositas nudae vestigia nymphae

instruxere epulis mensas dapibusque remotis
in gemma posuere merum. Tum maximus heros,
aequora prospiciens oculis subiecta, ‘quis’ inquit
‘ille locus?’ digitoque ostendit, ‘et insula nomen
quod gerit illa, doce: quamquam non una videtur’.
Amnis ad haec ‘non est’ inquit ‘quod cernitis, unum:
quinque iacent terrae: spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretae factum mirere Dianae,
naides hae fuerant. Quae cum bis quinque iuvencos
mactassent rurisque deos ad sacra vocassent,
inmemores nostri festas duxere choreas.
Intumui, quantusque feror, cum plurimus umquam,
tantus eram, pariterque animis inmanis et undis
a silvis silvas et ab arvis arva revulsi,
cumque loco nymphas, memores tum denique nostri,
in freta provolvi. Fluctus nosterque marisque
continuam diduxit humum partesque resolvit
in totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
Ut tamen ipse vides, procul en procul una recessit
insula, grata mihi; Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectae nomen ademi.
Quod pater Hippodamas aegre tulit, inque profundum
propulit e scopulo periturae corpora natae.
Excepi nantemque ferens „o proxima mundi
regna vagae“ dixi „sortite tridentifer undae,

---

v. 597—608 in multis libris leguntur hi:
‘In quo desinimus, quo sacri currimus amnes
huc ades atque audi placidus, Neptune, precantem.
Huic ego, quam porto, nocui. Si mitis et aequus,
si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
debuit illius misereri, ignoscere nobis.’
Sequuntur v. 601—602, post quos inveniuntur haec:
‘hunc quoque complectar.’ Movit caput aequoreus rex
concussitque suis omnes adsensibus undas.
Extimuit nymphe, nabat tamen. Ipse natantis
pectora tangebam trepido salientia motu.
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
corpus et inducta condi praecordia terra.

601 adfer opem mersaeque, precor, feritate paterna
602 da, Neptune, locum; vel sit locus ipsa, licebit".
609 Dum loquor, amplexa est artus nova terra natantes,
610 et gravis increvit mutatis insula membris.'

48. Philemon et Baucis.

Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
moverat: inridet credentes, utque deorum
spretor erat mentisque ferox, Ixione natus
'ficta refers nimiumque putas, Acheloe, potentes
esse deos', dixit 'si dant adimuntque figuras'.
Obstipuere omnes nec talia dicta probarunt,
ante omnesque Lelex, animo maturus et aevo,
sic ait: 'Inmensa est finemque potentia caeli
non habet, et quidquid superi voluere, peractum est.
Quoque minus dubites, tiliae contermina quercus
collibus est Phrygiis, modico circumdata muro.
Ipse locum vidi; nam me Pelopeïa Pittheus
misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,
nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae.
Iuppiter huc specie mortali cumque parente
venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere locum requiemque petentes,
mille domos clausere serae. Tamen una recepit,
parva quidem, stipulis et canna tecta palustri;
sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
illa sunt annis iuncti iuvenalibus, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere levem nec iniqua mente ferendo.
Nec refert, dominos illic famulosne requiras:
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.
Ergo ubi caelicolae parvos tetigere penates
submissoque humiles intrarunt vertice postes,
membra senex posito iussit relevare sedili,
quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit et ignes

suscitat hesternos, foliisque et cortice sicco
nutrit et ad flammas anima producit anili.
Multifidasque faces ramaliaque arida tecto
detulit et minuit parvoque admovit aëno.
Quodque suus coniunx riguo conlegerat horto,
truncat holus foliis. Furca levat ille bicorni
sordida terga suis nigro pendentia tigno
servatoque diu resecat de tergore partem
exiguam sectamque domat ferventibus undis.
    Interea medias fallunt sermonibus horas
concutiuntque torum de molli fluminis ulva
impositum lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
sternere consuerant: sed et haec vilisque vetusque
vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei. Mensam succincta tremensque
ponit anus, mensae sed erat pes tertius impar.
Testa parem fecit. Quae postquam subdita clivum
sustulit, aequatam mentae tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sincerae baca Minervae
conditaque in liquida corna autumnalia faece
intibaque et radix et lactis massa coacti
ovaque non acri leviter versata favilla,
omnia fictilibus. Post haec caelatus eodem
sistitur argento crater fabricataque fago
pocula, qua cava sunt, flaventibus inlita ceris.
Parva mora est, epulasque foci misere calentes.
Nec longae rursus referuntur vina senectae
dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis
prunaque et in patulis redolentia mala canistris

Pro v. 655 in multis libris leguntur hi versus:
sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
fagineus, dura clavo suspensus ab ansa.
Is tepidis impletur aquis artusque fovendos
accipit. In medio torus est de mollibus ulvis,
impositus lecto *sq.*

et de purpureis conlectae vitibus uvae.
Candidus in medio favus est. Super omnia vultus
accessere boni nec iners pauperque voluntas.
Interea totiens haustum cratera repleri
sponte sua per seque vident succrescere vina:
attoniti novitate pavent manibusque supinis
concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon
et veniam dapibus nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimae custodia villae:
quem dis hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos aetate fatigat
eluditque diu, tandemque est visus ad ipsos
confugisse deos. Superi vetuere necari
„di“ que „sumus, meritasque luet vicinia poenas
impia“ dixerunt; „vobis inmunibus huius
esse mali dabitur. Modo vestra relinquite tecta
ac nostros comitate gradus et in ardua montis
ite simul.“ Parent ambo baculisque levati
nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
missa potest: flexere oculos et mersa palude
cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
illa vetus, dominis etiam casa parva duobus
vertitur in templum: furcas subiere columnae,
stramina flavescunt, aurataque tecta videntur
caelataeque fores adopertaque marmore tellus.
Talia tum placido Saturnius edidit ore:
„Dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
digna, quid optetis.“ Cum Baucide pauca locutus
iudicium superis aperit commune Philemon:
„Esse sacerdotes delubraque vestra tueri
poscimus; et quoniam concordes egimus annos,
auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa.“
Vota fides sequitur. Templi tutela fuere,
donec vita data est. Annis aevoque soluti

ante gradus sacros cum starent forte locique
narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super geminos crescente cacumine vultus
mutua, dum licuit, reddebant dicta „vale“ que
„o coniunx“ dixere simul, simul abdita texit
ora frutex. Ostendit adhuc Thymbreïus illic
incola de gemino vicinos corpore truncos.
Haec mihi non vani — neque erat cur fallere vellent —
narravere senes: equidem pendentia vidi
serta super ramos, ponensque recentia dixi
„cura deum di sint, et qui coluere colantur.“

49. Erysichthon. Fames.

Desierat, cunctosque et res et moverat auctor,
Thesea praecipue. Quem facta audire volentem
mira deum, innixus cubito Calydonius amnis
talibus adloquitur: ‘Sunt, o fortissime, quorum
forma semel mota est et in hoc renovamine mansit,
sunt, quibus in plures ius est transire figuras,
ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te iuvenem, modo te videre leonem;
nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse timerent,
anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
Saepe lapis poteras, arbor quoque saepe videri;
interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
flumen eras, interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniunx, Erysichthone nata,
iuris habet. Pater huius erat, qui numina divum
sperneret et nullos aris adoleret odores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
dicitur et lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus,
una nemus; vittae mediam memoresque tabellae
sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Saepe sub hac dryades festas duxere choreas,

saepe etiam manibus nexis ex ordine trunci
circuiere modum, mensuraque roboris ulnas
quinque ter implebat. Nec non et cetera tantum
silva sub hac, silva quantum fuit herba sub omni.
    Non tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
robur; et ut iussos cunctari vidit, ab uno
edidit haec rapta sceleratus verba securi:
„Non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
sit dea, iam tanget frondente cacumine terram."
    Dixit, et obliquos dum telum librat in ictus,
contremuit gemitumque dedit Deoïa quercus:
et pariter frondes, pariter pallescere glandes
coepere ac longi pallorem ducere rami.
Cuius ut in trunco fecit manus impia vulnus,
haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
concidit, abrupta cruor e cervice profundi.
    Obstipuere omnes, aliquisque ex omnibus audet
deterrere nefas saevamque inhibere bipennem.
Adspicit hunc „mentis" que „piae cape praemia!" dixit
Thessalus, inque virum convertit ab arbore ferrum
detruncatque caput; repetitaque robora caedit,
redditus et medio sonus est de robore talis:
„Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
quae tibi factorum poenas instare tuorum
vaticinor moriens, nostri solacia leti."
    Persequitur scelus ille suum, labefactaque tandem
ictibus innumeris adductaque funibus arbor
corruit et multam prostravit pondere silvam.
Attonitae dryades damno nemorumque suoque,
omnes germanae, Cererem cum vestibus atris
maerentes adeunt poenamque Erysichthonis orant.
Adnuit his capitisque sui pulcherrima motu
concussit gravidis oneratos messibus agros.
Moliturque genus poenae miserabile, si non
ille suis esset nulli miserabilis actis,

pestifera lacerare Fame. Quae quatenus ipsi
non adeunda deae est (neque enim Cereremque Famemque
fata coire sinunt), montani numinis unam
talibus agrestem compellat oreada dictis:
„Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
Frigus iners illic habitant Pallorque Tremorque
et ieiuna Fames. Ea se in praecordia condat
sacrilegi scelerata iube; nec copia rerum
vincat eam, superetque meas certamine vires.
Neve viae spatium te terreat, accipe currus,
accipe quos frenis alte moderere dracones."
Et dedit. Illa dato subvecta per aëra curru
devenit in Scythiam rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla levavit,
quaesitamque Famem lapidoso vidit in agro
unguibus et raras vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina, pallor in ore,
labra incana situ, scabrae rubigine fauces,
dura cutis, per quam spectari viscera possent;
ossa sub incurvis exstabant arida lumbis,
ventris erat pro ventre locus, pendere putares
pectus et a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque tumebat
orbis, et inmodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit — neque enim est accedere iuxta
ausa —, refert mandata deae: paulumque morata,
quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc,
visa tamen sensisse famem retroque dracones
egit in Haemoniam, versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris, quamvis contraria semper
illius est operi, peragit. Perque aëra vento
ad iussam delata domum est et protinus intrat
sacrilegi thalamos, altoque sopore solutum
(noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis:
seque viro inspirat faucesque et pectus et ora
adflat et in vacuis spargit ieiunia venis.

Functaque mandato fecundum deserit orbem
inque domos inopes, adsueta revertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni
oraque vana movet dentemque in dente fatigat
exercetque cibo delusum guttur inani
proque epulis tenues nequiquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi
perque avidas fauces inmensaque viscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
poscit et adpositis queritur ieiunia mensis
inque epulis epulas quaerit; quodque urbibus esse
quodque satis poterat populo, non sufficit uni,
plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra
nec satiatur aquis peregrinosque ebibit amnes,
utque rapax ignis non umquam alimenta recusat
innumerasque trabes cremat et, quo copia maior
est data, plura petit turbaque voracior ipsa est:
sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
accipiunt poscuntque simul. Cibus omnis in illo
causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altaque voragine ventris
attenuarat opes, sed inattenuata manebat
tum quoque dira fames, implacataeque vigebat
flamma gulae. Tandem, demisso in viscera censu,
filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat
et vicina suas tendens super aequora palmas
„eripe me domino, qui raptae praemia nobis
virginitatis habes“ ait. Haec Neptunus habebat.
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
esset ero, formamque novat vultumque virilem
induit et cultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans „o qui pendentia parvo
aera cibo celas, moderator harundinis“, inquit
„sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda

credulus et nullos, nisi fixus, sentiat hamos:
quae modo cum vili turbatis veste capillis
litore in hoc steterat, nam stantem in litore vidi,
dic ubi sit: neque enim vestigia longius exstant."
Illa dei munus bene cedere sensit et a se
se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:
„Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
gurgite ab hoc flexi studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
adiuvet, ut nemo iamdudum litore in isto,
me tamen excepto, nec femina constitit ulla."
Credidit et verso dominus pede pressit harenam
elususque abiit: illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
saepe pater dominis Triopeïda tradit. At illa
nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat
praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
materiam dederatque gravi nova pabula morbo,
ipse suos artus lacero divellere morsu
coepit et infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? Etiam mihi nempe novandi est
corporis, o iuvenis, numero finita potestas.
Nam modo qui nunc sum videor, modo flector in anguem,
armenti modo dux vires in cornua sumo, —
cornua, dum potui! nunc pars caret altera telo
frontis, ut ipse vides.' Gemitus sunt verba secuti.

LIBER NONUS.

50. Achelous et Hercules.

Quae gemitus truncaeque deo Neptunius heros
causa rogat frontis, cum sic Calydonius amnis
coepit, inornatos redimitus harundine crines:
'Triste petis munus. Quis enim sua proelia victus
commemorare velit? Referam tamen ordine. Nec tam
turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est,
magnaque dat nobis tantus solacia victor.
Nomine siqua suo fando pervenit ad aures
Deïanira tuas — quondam pulcherrima virgo
multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
„accipe me generum", dixi „Parthaone nate":
dixit et Alcides. Alii cessere duobus.
Ille Iovem socerum dare se famamque laborum
et superata suae referebat iussa novercae.
Contra ego „turpe deum mortali cedere" dixi;
(nondum erat ille deus) „dominum me cernis aquarum
cursibus obliquis inter tua regna fluentum.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
sed popularis ero et rerum pars una tuarum.
Tantum ·ne noceat, quod me nec regia Iuno
odit et omnis abest iussorum poena laborum.
Nam, quo te iactas, Alcmena nate, creatum,
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine verus.

Matris adulterio patrem petis. Elige, fictum
esse Iovem malis, an te per dedecus ortum."
Talia dicentem iamdudum lumine torvo
spectat et accensae non fortiter imperat irae
verbaque tot reddit: „Melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo",
congrediturque ferox. Puduit modo magna locutum
cedere: reieci viridem de corpore vestem
bracchiaque opposui tenuique a pectore varas
in statione manus et pugnae membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis
inque vicem fulvae tactu flavescit harenae.
Et modo cervicem, modo crura micantia captat,
aut captare putes, omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas frustraque petebar,
haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
oppugnant: manet illa suoque est pondere tuta.
Digredimur paulum rursusque ad bella coimus,
inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
cum pede pes iunctus, totoque ego pectore pronus
et digitos digitis et frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
cum pretium pugnae toto nitidissima saltu
expetitur coniunx: spectant armenta paventque
nescia, quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
reicere Alcides a se mea pectora; quarto
excutit amplexus adductaque bracchia solvit,
impulsumque manu (certum est mihi vera fateri)
protinus avertit tergoque onerosus inhaesit.
Siqua fides (neque enim ficta mihi gloria voce
quaeritur), imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
bracchia, vix solvi duros a corpore nexus:
instat anhelanti prohibetque resumere vires,
et cervice mea potitur. Tum denique tellus
pressa genu nostro est, et harenas ore momordi.

Inferior virtute meas divertor ad artes,
elaborque viro longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes
cumque fero movi linguam stridore bisulcam,
risit et inludens nostras Tirynthius artes
„cunarum labor est angues superare mearum“,
dixit, „et ut vincas alios, Acheloe, dracones,
pars quota Lernaeae serpens eris unus echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa, nec ullum
de centum numero caput est impune recisum,
quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e caede colubris
crescentemque malo domui domitamque reclusi.
Quid fore te credas, falsum qui versus in anguem
arma aliena moves, quem forma precaria celat?“
Dixerat et summo digitorum vincula collo
inicit: angebar ceu guttura forcipe pressus,
pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a laeva parte lacertos,
admissumque trahens sequitur depressaque dura
cornua figit humo meque alta sternit harena.
Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
dum tenet, infregit truncaque a fronte revellit.
Naides hoc, pomis et odoro flore repletum,
sacrarunt, divesque meo Bona Copia cornu est'.
Dixerat, et nymphe ritu succincta Dianae,
una ministrarum, fusis utrimque capillis,
incessit totumque tulit praedivite cornu
autumnum et mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit, et primo feriente cacumina sole
discedunt iuvenes: neque enim dum flumina pacem
et placidos habeant lapsus totaeque residant,
opperiuntur, aquae. Vultus Achelous agrestes
et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.

51. Nessus. Herculis mors.

Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
cetera sospes habet; capitis quoque fronde saligna
aut super imposita celatur harundine damnum.
At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
perdiderat volucri traiectum terga sagitta.
Namque nova repetens patrios cum coniuge muros
venerat Eueni rapidas Iove natus ad undas.
Uberior solito, nimbis hiemalibus auctus
verticibusque frequens erat atque impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque valens scitusque vadorum,
‘officio’ que ‘meo ripa sistetur in illa
haec’, ait ‘Alcide. Tu viribus utere nando’:
pallentemque metu fluviumque ipsumque timentem
tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis spolioque leonis
(nam clavam et curvos trans ripam miserat arcus)
‘quandoquidem coepi, superentur flumina’ dixit,
nec dubitat nec qua sit clementissimus amnis
quaerit, et obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
coniugis agnovit vocem: Nessoque paranti
fallere depositum ‘quo te fiducia’ clamat
‘vana pedum, violente, rapit? Tibi, Nesse biformis,
dicimus. Exaudi nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei movit reverentia, at orbes
concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina:
vulnere, non pedibus te consequar’. Ultima dicta
res probat, et missa fugientia terga sagitta
traicit: exstabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
emicuit, mixtus Lernaei tabe veneni.
Excipit hunc Nessus. ‘Neque enim moriemur inulti’
secum ait, et calido velamina tincta cruore
dat munus raptae velut inritamen amoris.

Longa fuit medii mora temporis, actaque magni
Herculis implerant terras odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
vota Iovi, cum fama loquax praecessit ad aures,
Deïanira, tuas, quae veris addere falsa
gaudet et e minimo sua per mendacia crescit,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, venerisque novae perterrita fama
indulsit primo lacrimis flendoque dolorem
diffudit miseranda suum. Mox deinde ‘quid autem
flemus?’ ait ‘paelex lacrimis laetabitur istis.
Quae quoniam adveniet, properandum aliquidque novandum est,
dum licet et nondum thalamos tenet altera nostros.
Conquerar an sileam? Repetam Calydona morerne?
Excedam tectis an, si nihil amplius, obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memor esse sororem
forte paro facinus, quantumque iniuria possit
femineusque dolor, iugulata paelice testor?’
In cursus animus varios abit: omnibus illis
praetulit inbutam Nesseo sanguine vestem
mittere, quae vires defecto reddat amori.
Ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
ipsa suos tradit blandisque (miserrima) verbis,
dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros
induiturque umeris Lernaeae virus echidnae.
Tura dabat primis et verba precantia flammis
vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
incaluit vis illa mali resolutaque flammis
Herculeos abiit late dilapsa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit;
victa malis postquam est patientia, reppulit aras
implevitque suis nemorosam vocibus Oeten.
Nec mora, letiferam conatur scindere vestem:
qua trahitur, trahit illa cutem, foedumque relatu,
aut haeret membris frustra temptata revelli,
aut laceros artus et grandia detegit ossa.

Ipse cruor, gelido ceu quondam lammina candens
tincta lacu, stridit coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent avidae praecordia flammae,
caeruleusque fluit toto de corpore sudor,
ambustique sonant nervi; caecaque medullis
tabe liquefactis tollens ad sidera palmas
'cladibus', exclamat 'Saturnia, pascere nostris,
pascere et hanc pestem specta, crudelis, ab alto
corque ferum satia! Vel si miserandus et hosti,
hoc est, si tibi sum, diris cruciatibus aegram
invisamque animam natamque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit: decet haec dare dona novercam.
Ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui saevoque alimenta parentis
Antaeo eripui? Nec me pastoris Hiberi
forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne, manus, validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undae
Partheniumque nemus? Vestra virtute relatus
Thermodontiaco caelatus balteus auro
pomaque ab insomni non custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae vastator aper? Nec profuit hydrae
crescere per damnum geminasque resumere vires?
Quid, cum Thracis equos humano sanguine pingues
plenaque corporibus laceris praesepia vidi
visaque deieci dominumque ipsosque peremi?
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis,
hac caelum cervice tuli. Defessa iubendo est
saeva Iovis coniunx: ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest, cui nec virtute resisti
nec telis armisque potest. Pulmonibus errat
ignis edax imis perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus! — et sunt, qui credere possint
esse deos?' — Dixit, perque altam saucius Oeten
haud aliter graditur, quam si venabula taurus
corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.

Saepe illum gemitus edentem, saepe frementem,
saepe retemptantem totas refringere vestes
sternentemque trabes irascentemque videres
montibus aut patrio tendentem bracchia caelo.
Ecce Lichan trepidum latitantem rupe cavata
adspicit; utque dolor rabiem conlegerat omnem,
'tune, Licha', dixit 'feralia dona dedisti?
Tune meae necis auctor eris?' Tremit ille pavetque
pallidus et timide verba excusantia dicit.
Dicentem genibusque manus adhibere parantem
corripit Alcides et terque quaterque rotatum
mittit in Euboicas tormento fortius undas.
Ille per aërias pendens induruit auras;
utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
inde nives fieri, nivibus quoque molle rotatis
adstringi et spissa glomerari grandine corpus:
sic illum validis iactum per inane lacertis
exsanguemque metu nec quicquam umoris habentem
in rigidos versum silices prior edidit aetas.
Nunc quoque in Euboico scopulus brevis eminet alto
gurgite et humanae servat vestigia formae;
quem, quasi sensurum, nautae calcare verentur
appellantque Lichan. — At tu, Iovis inclita proles,
arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
inque pyram structis, arcum pharetramque capacem
regnaque visuras iterum Troiana sagittas
ferre iubes Poeante satum, quo flamma ministro
subdita. Dumque avidis comprenditur ignibus agger,
congeriem silvae Nemeaeo vellere summam
sternis et imposita clavae cervice recumbis,
haud alio vultu, quam si conviva iaceres
inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iamque valens et in omne latus diffusa sonabat
securosque artus contemptoremque petebat
flamma suum; timuere dei pro vindice terrae.
Quos ita (sensit enim) laeto Saturnius ore
Iuppiter adloquitur: 'Nostra est timor iste voluptas,

o superi, totoque libens mihi pectore grator,
quod memoris populi dicor rectorque paterque,
et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quamquam ipsius datur hoc inmanibus actis,
obligor ipse tamen. Sed enim nec pectora vano
fida metu paveant, istas et spernite flammas!
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes
nec nisi materna Vulcanum parte potentem
sentiet: aeternum est a me quod traxit et expers
atque inmune necis nullique domabile flammae.
Idque ego defunctum terra caelestibus oris
accipiam, cunctisque meum laetabile factum
dis fore confido. Siquis tamen Hercule, siquis
forte deo doliturus erit, data praemia nolet,
sed meruisse dari sciet invitusque probabit'.
Adsensere dei: coniunx quoque regia visa est
cetera non duro, duro tamen ultima vultu
dicta tulisse Iovis seque indoluisse notatam.
Interea quodcumque fuit populabile flammae
Mulciber abstulerat, nec cognoscenda remansit
Herculis effigies; nec quicquam ab imagine ductum
matris habet, tantumque Iovis vestigia servat.
Utque novus serpens posita cum pelle senecta
luxuriare solet squamaque nitere recenti:
sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus,
parte sui meliore viget maiorque videri
coepit et augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum
quadriiugo curru radiantibus intulit astris.

52. Alcmene et Galanthis.

Sensit Atlas pondus. — Neque adhuc Stheneleïus iras
solverat Eurystheus odiumque in prole paternum
exercebat atrox. At longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
cui referat nati testatos orbe labores
cuive suos casus, Iolen habet. Herculis illam

imperiis thalamoque animoque receperat Hyllus
impleratque uterum generoso semine. Cui sic
incipit Alcmene: 'Faveant tibi numina saltem
corripiantque moras, tum cum matura vocabis
praepositam timidis parientibus Ilithyiam,
quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis et decimum premeretur sidere signum,
tendebat gravitas uterum mihi, quodque ferebam,
tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
ponderis esse Iovem. Nec iam tolerare dolores
ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
fessa malis tendensque ad caelum bracchia magno
Lucinam Nixosque patres clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed praecorrupta meumque
quae donare caput Iunoni vellet iniquae.
Utque meos audit gemitus, subsedit in illa
ante fores ara, dextroque a poplite laevum
pressa genu digitis inter se pectine iunctis
sustinuit partus. Tacita quoque carmina voce
dixit, et inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor et ingrato facio convicia demens
vana Iovi cupioque mori moturaque duros
verba queror silices. Matres Cadmeïdes adsunt
votaque suscipiunt exhortanturque dolentem.
Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,
flava comas, aderat, faciendis strenua iussis,
officiis dilecta suis. Ea sensit iniqua
nescio quid Iunone geri: dumque exit et intrat
saepe fores, divam residentem vidit in ara
bracchiaque in genibus digitis conexa tenentem,
et „quaecumque es“, ait „dominae gratare: levata est
Argolis Alcmene potiturque puerpera voto“.
Exsiluit iunctasque manus pavefacta remisit
diva potens uteri: vinclis levor ipsa remissis.

Numine decepto risisse Galanthida fama est:
ridentem prensamque ipsis dea saeva capillis
traxit, et e terra corpus relevare volentem
arcuit, inque pedes mutavit bracchia primos.
Strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
amisere suum: forma est diversa priori.
Quae quia mendaci parientem iuverat ore,
ore parit; nostrasque domos, ut et ante, frequentat'.

53. Dryope. Iolaus.

Dixit, et admonitu veteris commota ministrae
ingemuit. Quam sic nurus est adfata dolentem:
'Te tamen, o genetrix, alienae sanguine nostro
rapta movet facies. Quid si tibi mira sororis
fata meae referam? quamquam lacrimaeque dolorque
impediunt prohibentque loqui. Fuit unica matri
(me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope. Quam virginitate carentem
vimque dei passam Delphos Delumque tenentis
excipit Andraemon, et habetur coniuge felix.
Est lacus, acclivis devexo margine formam
litoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
indignere magis, nymphis latura coronas;
inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
dulce ferebat onus tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno Tyrios imitata colores
in spem bacarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
porrigeret, flores; et idem factura videbar, —
namque aderam: vidi guttas e flore cruentas
decidere et tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc nymphe, fugiens obscena Priapi,
contulerat versos, servato nomine, vultus.
Nescierat soror hoc. Quae cum perterrita retro
ire et adoratis vellet discedere nymphis,

haeserunt radice pedes. Convellere pugnat,
nec quicquam nisi summa movet. Succrescit ab imo
totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit, conata manu laniare capillos,
fronde manum implevit: frondes caput omne tenebant.
At puer Amphissus (namque hoc avus Eurytus illi
addiderat nomen) materna rigescere sentit
ubera, nec sequitur ducentem lacteus umor.
Spectatrix aderam fati crudelis opemque
non poteram tibi ferre, soror; quantumque valebam,
crescentem truncum ramosque amplexa morabar
et, fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andraemon genitorque miserrimus adsunt
et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
ostendi loton. Tepido dant oscula ligno
adfusique suae radicibus arboris haerent.
Nil nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
cara soror: lacrimae misero de corpore factis
inrorant foliis, et, dum licet oraque praestant
vocis iter, tales effundit in aëra questus:
„Siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
non meruisse nefas: patior sine crimine poenam.
Viximus innocuae: si mentior, arida perdam
quas habeo frondes et caesa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis
et date nutrici; nostraque sub arbore saepe
lac facitote bibat nostraque sub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
et tristis dicat „,latet hoc in stipite mater.'"
Stagna tamen timeat nec carpat ab arbore flores,
et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Care vale coniunx, et tu, germana, paterque!
Qui, siqua est pietas, ab acutae vulnere falcis,
a pecoris morsu frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
erigite huc artus et ad oscula nostra venite,
dum tangi possunt, parvumque attollite natum.

Plura loqui nequeo. Nam iam per candida mollis
colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus: sine munere vestro
contegat inductus morientia lumina cortex.“
Desierant simul ora loqui, simul esse: diuque
corpore mutato rami caluere recentes.’
Dumque refert Iole factum mirabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat
Alcmene (flet et ipsa tamen), compescuit omnem
res nova tristitiam. Nam limine constitit alto
paene puer dubiaque tegens lanugine malas
ora reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
victa viri precibus. Quae cum iurare pararet
dona tributuram post hunc se talia nulli,
non est passa Themis. ‘Nam iam discordia Thebae
bella movent’ dixit, ‘Capaneusque nisi ab Iove vinci
haud poterit, fientque pares in vulnere fratres,
subductaque suos manes tellure videbit
vivus adhuc vates; ultusque parente parentem
natus erit facto pius et sceleratus eodem;
attonitusque malis, exul mentisque domusque,
vultibus Eumenidum matrisque agitabitur umbris,
donec eum coniunx fatale poposcerit aurum,
cognatumque latus Phegeïus hauserit ensis.
Tum demum magno petet hos Acheloïa supplex
ab Iove Callirhoë natis infantibus annos.
Neve necem sinat esse sui cultoris inultam,
Iuppiter his motus privignae dona nurusque
praecipiet facietque viros impubibus annis.’

54. Byblis.

Haec ubi faticano venturi praescia dixit
ore Themis, vario superi sermone fremebant,
et „cur non aliis eadem dare dona liceret“
murmur erat: queritur veteres Pallantias annos
coniugis esse sui, queritur canescere mitis

Iasiona Ceres, repetitum Mulciber aevum
poscit Erichthonio. Venerem quoque cura futuri
tangit, et Anchisae renovare paciscitur annos.
Cui studeat, deus omnis habet, crescitque favore
turbida seditio, donec sua Iuppiter ora
solvit et 'o nostri siqua est reverentia', dixit
'quo ruitis? Tantumne aliquis sibi posse videtur,
fata quoque ut superet? Fatis Iolaus in annos,
quos egit, rediit, fatis iuvenescere debent
Callirhoë geniti, non ambitione nec armis.
Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
me quoque fata regunt. Quae si mutare valerem,
nec nostrum seri curvarent Aeacon anni,
perpetuumque aevi florem Rhadamanthus haberet
cum Minoe meo, qui propter amara senectae
pondera despicitur nec quo prius ordine regnat.'
Dicta Iovis movere deos, nec sustinet ullus,
cum videat fessos Rhadamanthon et Aeacon annis
et Minoa, queri. Qui, dum fuit integer aevi,
terruerat magnas ipso quoque nomine gentes.
Tunc erat invalidus Deïonidenque iuventae
robore Miletum Phoeboque parente superbum
pertimuit; credensque suis insurgere regnis,
haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua, celerique carina
Aegaeas metiris aquas et in Aside terra
moenia constituis positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriae curvamina ripae,
filia Maeandri totiens redeuntis eodem
cognita Cyanee, praestanti corpora forma,
Byblida cum Cauno, prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellae:
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris
non soror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intellegit ignes
nec peccare putat, quod saepius oscula iungat,
quod sua fraterno circumdet bracchia collo,

mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor, visuraque fratrem
culta venit nimiumque cupit formosa videri,
et siqua est illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est nullumque sub illo
igne facit votum: verumtamen aestuat intus.
Iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit:
Byblida iam mavult, quam se vocet ille sororem.
Spes tamen obscenas animo demittere non est
ausa suo vigilans: placida resoluta quiete
saepe videt, quod amat; visa est quoque iungere fratri
corpus et erubuit, quamvis sopita iacebat.
Somnus abit: silet illa diu repetitque quietis
ipsa suae speciem dubiaque ita mente profatur:
'Me miseram! tacitae quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! cur haec ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis
et placet, et possim, si non sit frater, amare,
et me dignus erat. Verum nocet esse sororem. —
Dummodo tale nihil vigilans committere temptem,
saepe licet simili redeat sub imagine somnus:
testis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Pro Venus et tenera volucer cum matre Cupido,
gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
contigit! ut iacui totis resoluta medullis!
ut meminisse iuvat! quamvis brevis illa voluptas
noxque fuit praeceps et coeptis invida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti!
Omnia, di facerent, essent communia nobis,
praeter avos: tu me vellem generosior esses!
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem:
at mihi, quae male sum quos tu sortita parentes,
nil nisi frater eris. Quod obest, id habebimus unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? — quod autem
somnia pondus habent? — an habent et somnia pondus?

Di melius! — di nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opem iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
Sunt superis sua iura. Quid ad caelestia ritus
exigere humanos diversaque foedera tempto?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor,
aut hoc si nequeo, peream, precor, ante toroque
mortua componar, positaeque det oscula frater. —
Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
Finge placere mihi: scelus esse videbitur illi.
At non Aeolidae thalamos timuere sororum.
Unde sed hos novi? Cur haec exempla paravi?
Quo feror? Obscenae procul hinc discedite flammae,
nec, nisi qua fas est germanae, frater ametur. —
Si tamen ipse meo captus prior esset amore,
forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quae fueram non reiectura petentem,
ipsa petam. Poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor, potero: vel, si pudor ora tenebit,
littera celatos arcana fatebitur ignes.’

Hoc placet, haec dubiam vicit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro
‘viderit: insanos’ inquit ‘fateamur amores.
Ei mihi! quo labor? quem mens mea concipit ignem?’,
et meditata manu componit verba trementi:
dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit et dubitat, scribit damnatque tabellas,
et notat et delet, mutat culpatque probatque,
inque vicem sumptas ponit positasque resumit.
Quid velit, ignorat; quidquid factura videtur,
displicet. In vultu est audacia mixta pudori.
Scripta ‘soror’ fuerat: visum est delere sororem
verbaque correctis incidere talia ceris:

‘Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
hanc tibi mittit amans: pudet, a! pudet edere nomen.
Et si, quid cupiam, quaeris, sine nomine vellem
posset agi mea causa meo, nec cognita Byblis

ante forem, quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem laesi poterat tibi pectoris index
et color et macies et vultus et umida saepe
lumina nec causa suspiria mota patenti
et crebri amplexus, et quae, si forte notasti,
oscula sentiri non esse sororia possent:
ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
(sunt mihi di testes) ut tandem sanior essem,
pugnavique diu violenta Cupidinis arma
effugere infelix, et plus, quam ferre puellam
posse putes, ego dura tuli. Superata fateri
cogor opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem:
elige, utrum facias. Non hoc inimica precatur,
sed quae, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
expetit et vinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint et, quid liceatque nefasque
fasque sit, inquirant legumque examina servent:
conveniens venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc et cuncta licere
credimus et sequimur magnorum exempla deorum.
Nec nos aut durus pater aut reverentia famae
aut timor impediet, — tantum sit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus:
est mihi libertas tecum secreta loquendi,
et damus amplexus et iungimus oscula coram, —
quantum est, quod desit? Miserere fatentis amores
et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor,
neve merere meo subscribi causa sepulcro.'
Talia nequiquam perarantem plena reliquit
cera manum, summusque in margine versus adhaesit.
Protinus impressa signat sua crimina gemma,
quam tinxit lacrimis (linguam defecerat umor),
deque suis unum famulis pudibunda vocavit
et pavidum blandita 'fer has, fidissime, nostro' —
dixit, et adiecit longo post tempore 'fratri'.

Cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
Omine turbata est: misit tamen. Apta minister
tempora nactus adit traditque latentia verba.
Attonitus subita iuvenis Maeandrius ira
proicit acceptas lecta sibi parte tabellas,
vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri
'dum licet, o vetitae scelerate libidinis auctor,
effuge!' ait: 'qui, si nostrum tua fata pudorem
non traherent secum, poenas mihi morte dedisses'.
Ille fugit pavidus dominaeque ferocia Cauni
dicta refert. Palles audita, Bybli, repulsa,
et pavet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit, pariter rediere furores,
linguaque vix tales icto dedit aëre voces:
'Et merito! quid enim temeraria vulneris huius
indicium feci? Quid, quae celanda fuerunt,
tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
praetemptanda mihi. Ne non sequeretur euntem,
parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
debueram tutoque mari decurrere, quae nunc
non exploratis implevi lintea ventis.
Auferor in scopulos igitur subversaque toto
obruor oceano, neque habent mea vela recursus.
Quid quod et ominibus certis prohibebar amori
indulgere meo, tum cum mihi ferre iubenti
excidit et fecit spes nostras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat vel tota voluntas,
sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat
signaque certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
debueram praesensque meos aperire furores:
vidisset lacrimas, vultum vidisset amantis;
plura loqui poteram, quam quae cepere tabellae.
Invito potui circumdare bracchia collo
et, si reicerer, potui moritura videri
amplectique pedes adfusaque poscere vitam.

Omnia fecissem, quorum si singula duram
flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
Forsitan et missi sit quaedam culpa ministri:
non adiit apte nec legit idonea, credo,
tempora nec petiit horamque animumque vacantem.
Haec nocuere mihi. Neque enim de tigride natus,
nec rigidas silices solidumve in pectore ferrum
aut adamanta gerit nec lac bibit ille leaenae.
Vincetur. Repetendus erit, nec taedia coepti
ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi revocare liceret,
non coepisse fuit: coepta expugnare secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea vota relinquam,
non tamen ausorum semper memor esse meorum,
et, quia desierim, leviter voluisse videbor
aut etiam temptasse illum insidiisque petisse;
vel certe non hoc, qui plurimus urget et urit
pectora nostra, deo, sed victa libidine credar.
Denique iam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi et petii: temerata est nostra voluntas;
ut nihil adiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum."
Dixit, et (incertae tanta est discordia mentis)
cum pigeat temptasse, libet temptare: modumque
exit et infelix committit saepe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille nefasque
inque peregrina ponit nova moenia terra.
Tum vero maestam tota Miletida mente
defecisse ferunt, tum vero a pectore vestem
diripuit planxitque suos furibunda lacertos.
Iamque palam est demens inconcessamque fatetur
spem veneris; sine qua patriam invisosque penates
deserit et profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motae, proles Semeleïa, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia bacchae,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus. Quibus illa relictis

Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.
Iam Cragon et Limyren Xanthique reliquerat undas,
quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
pectus et ora leae, caudam serpentis habebat:
deficiunt silvae, cum tu lassata sequendo
concidis et dura positis tellure capillis,
Bybli, iaces frondesque tuo premis ore caducas.
Saepe etiam nymphae teneris Lelegeïdes ulnis
tollere conantur; saepe, ut medeatur amori,
praecipiunt surdaeque adhibent solacia menti:
muta iacet viridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis et umectat lacrimarum gramina rivo.
Naidas his venam, quae numquam arescere posset,
supposuisse ferunt: quid enim dare maius habebant?
Protinus, ut secto piceae de cortice guttae,
utve tenax gravida manat tellure bitumen,
utve sub adventu spirantis lene favoni
sole remollescit, quae frigore constitit, unda,
sic lacrimis consumpta suis Phoebeïa Byblis
vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
nomen habet dominae nigraque sub ilice manat.

55. Iphis.

Fama novi centum Cretaeas forsitan urbes
implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
Proxima Gnosiaco nam quondam Phaestia regno
progenuit tellus ignotum nomine Ligdum,
ingenua de plebe virum. Nec census in illo
nobilitate sua maior, sed vita fidesque
inculpata fuit. Gravidae qui coniugis aures
vocibus his monuit, cum iam prope partus adesset:
'Quae voveam, duo sunt: minimo ut relevere dolore,
utque marem parias; onerosior altera sors est,
et vires fortuna negat. Quod abominor, ergo
edita forte tuo fuerit si femina partu,
(invitus mando: pietas, ignosce!) necetur.'

Dixerat, et lacrimis vultum lavere profusis
tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
Certa sua est Ligdo sententia. Iamque ferendo
vix erat illa gravem maturo pondere ventrem,
cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata sacrorum,
aut stetit aut visa est. Inerant lunaria fronti
cornua cum spicis nitido flaventibus auro
et regale decus. Cum qua latrator Anubis
sanctaque Bubastis variusque coloribus Apis,
quique premit vocem digitoque silentia suadet,
sistraque erant numquamque satis quaesitus Osiris
plenaque somniferis serpens peregrina venenis.
Tum velut excussam somno et manifesta videntem
sic adfata dea est: 'Pars o Telethusa mearum,
pone graves curas mandataque falle mariti.
Nec dubites, cum te partu Lucina levarit,
tollere quidquid erit. Dea sum auxiliaris opemque
exorata fero, nec te coluisse quereris
ingratum numen'. Monuit thalamoque recessit.
Laeta toro surgit purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
expulit, et nata est ignaro femina patre,
iussit ali mater puerum mentita: fidemque
res habuit, neque erat ficti nisi conscia nutrix.
Vota pater solvit nomenque imponit avitum:
Iphis avus fuerat. Gavisa est nomine mater,
quod commune foret nec quemquam falleret illo.
Inde incepta pia mendacia fraude latebant:
cultus erat pueri, facies, quam sive puellae,
sive dares puero, fuerat formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus,
cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Ianthen,
inter Phaestiadas quae laudatissima formae

dote fuit virgo, Dictaeo nata Teleste.
Par aetas, par forma fuit, primasque magistris
accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
Hinc amor ambarum tetigit rude pectus et aequum
vulnus utrique dedit. Sed erat fiducia dispar:
coniugium pactaeque exspectat tempora taedae
quamque virum putat esse, virum fore credit Ianthe.
Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
hoc ipsum flammas, ardetque in virgine virgo;
vixque tenens lacrimas ‘quis me manet exitus’, inquit
‘cognita quam nulli, quam prodigiosa novaeque
cura tenet veneris? Si di mihi parcere vellent,
naturale malum saltem et de more dedissent.
Nec vaccam vaccae, nec equas amor urit equarum:
urit oves aries, sequitur sua femina cervum.
Sic et aves coeunt, interque animalia cuncta
femina femineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. Ne non tamen omnia Crete
monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
femina nempe marem: meus est furiosior illo,
si verum profitemur, amor. Tamen illa secuta est
spem veneris, tamen illa dolis et imagine vaccae
passa bovem est, et erat, qui deciperetur adulter.
Huc licet e toto sollertia confluat orbe,
ipse licet revolet ceratis Daedalus alis,
quid faciet? Num me puerum de virgine doctis
artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
Quin animum firmas, teque ipsa reconligis, Iphi,
consiliique inopes et stultos excutis ignes?
Quid sis nata vide, nisi te quoque decipis ipsam,
et pete quod fas est, et ama quod femina debes.
Spes est quae capiat, spes est quae pascat amorem:
hanc tibi res adimit. Non te custodia caro
arcet ab amplexu nec cauti cura mariti,
non patris asperitas, non se negat ipsa roganti:

---

729 [parcere debuerant, si non, et perdere vellent]

nec tamen est potiunda tibi, nec, ut omnia fiant,
esse potes felix, ut dique hominesque laborent.
Nunc quoque votorum nulla est pars vana meorum,
dique mihi faciles, quidquid valuere, dederunt;
quodque ego, vult genitor, vult ipsa socerque futurus.
At non vult natura, potentior omnibus istis,
quae mihi sola nocet. Venit ecce optabile tempus,
luxque iugalis adest, et iam mea fiet Ianthe, —
nec mihi continget: mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaee, venitis
sacra, quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?'
    Pressit ab his vocem. Nec lenius altera virgo
aestuat, utque celer venias, Hymenaee, precatur.
Quod petit haec, Telethusa timens modo tempora differt,
nunc ficto languore moram trahit, omina saepe
visaque causatur. Sed iam consumpserat omnem
materiam ficti, dilataque tempora taedae
institerant, unusque dies restabat. At illa
crinalem capiti vittam nataeque sibique
detrahit et passis aram complexa capillis
'Isi, Paraetonium Mareoticaque arva Pharonque
quae colis et septem digestum in cornua Nilum:
fer, precor', inquit 'opem nostroque medere timori.
Te, dea, te quondam tuaque haec insignia vidi
cunctaque cognovi, sonitum comitantiaque aera
sistrorum, memorique animo tua iussa notavi.
Quod videt haec lucem, quod non ego punior, ecce
consilium munusque tuum est. Miserere duarum
auxilioque iuva.' Lacrimae sunt verba secutae.
    Visa dea est movisse suas, et moverat, aras,
et templi tremuere fores, imitataque lunam
cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
    Non secura quidem, fausto tamen omine laeta
mater abit templo: sequitur comes Iphis euntem,
quam solita est, maiore gradu; nec candor in ore
permanet, et vires augentur, et acrior ipse est
vultus, et incomptis brevior mensura capillis,

plusque vigoris adest, habuit quam femina. Nam quae
femina nuper eras, puer es. Date munera templis
nec timida gaudete fide! Dant munera templis,
addunt et titulum; titulus breve carmen habebat:
'DONA PUER SOLVIT QUAE FEMINA VOVERAT IPHIS'.
Postera lux radiis latum patefecerat orbem,
cum Venus et Iuno sociosque Hymenaeus ad ignes
conveniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

LIBER DECIMUS.

56. Orpheus et Eurydice.

Inde per inmensum croceo velatus amictu
aethera digreditur Ciconumque Hymenaeus ad oras
tendit et Orphea nequiquam voce vocatur.
Adfuit ille quidem, sed nec sollemnia verba
nec laetos vultus nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
usque fuit nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta per herbas
dum nova naiadum turba comitata vagatur,
occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
deflevit vates, ne non temptaret et umbras,
ad Styga Taenaria est ausus descendere porta;
perque leves populos simulacraque functa sepulcro
Persephonen adiit inamoenaque regna tenentem
umbrarum dominum. Pulsisque ad carmina nervis
sic ait: ʽO positi sub terra numina mundi,
in quem reccidimus, quidquid mortale creamur,
si licet et falsi positis ambagibus oris
vera loqui sinitis, non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi, nec uti villosa colubris
terna Medusaei vincirem guttura monstri:
causa viae est coniunx, in quam calcata venenum
vipera diffudit crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui nec me temptasse negabo:
vicit Amor. Supera deus hic bene notus in ora est,
an sit et hic, dubito. Sed et hic tamen auguror esse;
famaque si veteris non est mentita rapinae,

vos quoque iunxit Amor. Per ego haec loca plena timoris,
per chaos hoc ingens vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
Omnia debentur vobis, paulumque morati
serius aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes, haec est domus ultima, vosque
humani generis longissima regna tenetis.
Haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
iuris erit vestri: pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
nolle redire mihi: leto gaudete duorum.’
Talia dicentem nervosque ad verba moventem
exsangues flebant animae: nec Tantalus undam
captavit refugam, stupuitque Ixionis orbis,
nec carpsere iecur volucres, urnisque vacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tunc primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas. Nec regia coniunx
sustinet oranti nec qui regit ima negare,
Eurydicenque vocant. Umbras erat illa recentes
inter et incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul et legem Rhodopeïus accipit Orpheus,
ne flectat retro sua lumina, donec Avernas
exierit valles: aut inrita dona futura.
Carpitur acclivis per muta silentia trames,
arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul afuerunt telluris margine summae:
hic, ne deficeret, metuens avidusque videndi
flexit amans oculos; et protinus illa relapsa est,
bracchiaque intendens prendique et prendere certans
nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens non est de coniuge quicquam
questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque ‘vale’, quod iam vix auribus ille
acciperet, dixit revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
quam tria qui timidus, medio portante catenas,

colla canis vidit, quem non pavor ante reliquit,
quam natura prior, saxo per corpus oborto;
quique in se crimen traxit voluitque videri
Olenos esse nocens, tuque, o confisa figurae,
infelix Lethaea, tuae, iunctissima quondam
pectora, nunc lapides, quos umida sustinet Ide.
Orantem frustraque iterum transire volentem
portitor arcuerat. Septem tamen ille diebus
squalidus in ripa Cereris sine munere sedit:
cura dolorque animi lacrimaeque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
se recipit Rhodopen pulsumque aquilonibus Haemum.
Tertius aequoreis inclusum piscibus annum
finierat Titan, omnemque refugerat Orpheus
femineam venerem, seu quod male cesserat illi,
sive fidem dederat. Multas tamen ardor habebat
iungere se vati, multae doluere repulsae.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor amorem
in teneros transferre mares citraque iuventam
aetatis breve ver et primos carpere flores.

57. Arbores motae. Cyparissus.

Collis erat collemque super planissima campi
area, quam viridem faciebant graminis herbae.
Umbra loco deerat: qua postquam parte resedit
dis genitus vates et fila sonantia movit,
umbra loco venit. Non Chaonis afuit arbor,
non nemus Heliadum, non frondibus aesculus altis
nec tiliae molles, nec fagus et innuba laurus,
nec coryli fragiles et fraxinus utilis hastis
enodisque abies curvataque glandibus ilex
et platanus genialis acerque coloribus impar
amnicolaeque simul salices et aquatica lotos
perpetuoque virens buxum tenuesque myricae
et bicolor myrtus et bacis caerula tinus.
Vos quoque, flexipedes hederae, venistis et una
pampineae vites et amictae vitibus ulmi,

ornique et piceae pomoque onerata rubenti
arbutus et lentae, victoris praemia, palmae
et succincta comas hirsutaque vertice pinus,
grata deum matri; siquidem Cybeleïus Attis
exuit hac hominem truncoque induruit illo.
Adfuit huic turbae metas imitata cupressus,
nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
qui citharam nervis et nervis temperat arcum.
Namque sacer nymphis Carthaea tenentibus arva
ingens cervus erat, lateque patentibus altas
ipse suo capiti praebebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro, demissaque in armos
pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem parvis argentea loris
vincta movebatur, parilique aetate: nitebant
auribus e geminis circum cava tempora bacae.
Isque metu vacuus naturalique pavore
deposito celebrare domos mulcendaque colla
quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
Sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
gratus erat, Cyparisse, tibi. Tu pabula cervum
ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam,
tu modo nectebas varios per cornua flores,
nunc eques in tergo residens huc laetus et illuc
mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat mediusque dies, solisque vapore
concava litorei fervebant bracchia cancri:
fessus in herbosa posuit sua corpora terra
cervus et arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
fixit: et ut saevo morientem vulnere vidit,
velle mori statuit. Quae non solacia Phoebus
dixit, et, ut leviter pro materiaque doleret,
admonuit! Gemit ille tamen munusque supremum
hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni.
Iamque per inmensos egesto sanguine fletus
in viridem verti coeperunt membra colorem,

et modo qui nivea pendebant fronte capilli,
horrida caesaries fieri sumptoque rigore
sidereum gracili spectare cacumine caelum.
Ingemuit tristisque deus 'lugebere nobis
lugebisque alios aderisque dolentibus' inquit.

58. Ganymedes. Hyacinthus.

Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
concilio medius turba volucrumque sedebat.
Ut satis impulsas temptavit pollice chordas
et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
concordare modos, hoc vocem carmine movit:
'Ab Iove, Musa parens — cedunt Iovis omnia regno —
carmina nostra move! Iovis est mihi saepe potestas
dicta prius: cecini plectro graviore Gigantas
sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis:
nunc opus est leviore lyra, puerosque canamus
dilectos superis, inconcessisque puellas
ignibus attonitas meruisse libidine poenam.
Rex superum Phrygii quondam Ganymedis amore
arsit, et inventum est aliquid, quod Iuppiter esse,
quam quod erat, mallet. Nulla tamen alite verti
dignatur, nisi quae posset sua fulmina ferre.
Nec mora, percusso mendacibus aëre pennis
abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet
invitaque Iovi nectar Iunone ministrat.
Te quoque, Amyclide, posuisset in aethere Phoebus,
tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet, aeternus tamen es: quotiensque repellit
ver hiemem piscique aries succedit aquoso,
tu totiens oreris viridique in caespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, et orbe
in medio positi caruerunt praeside Delphi,
dum deus Eurotan inmunitamque frequentat
Sparten. Nec citharae nec sunt in honore sagittae:
inmemor ipse sui non retia ferre recusat,

non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
ire comes, longaque alit adsuetudine flammas.
Iamque fere medius Titan venientis et actae
noctis erat spatioque pari distabat utrimque:
corpora veste levant et suco pinguis olivi
splendescunt latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phoebus in auras
misit et oppositas disiecit pondere nubes.
Reccidit in solidam longo post tempore terram
pondus et exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens actusque cupidine lusus
tollere Taenarides orbem properabat. At illum
dura repercusso subiecit verbere tellus
in vultus, Hyacinthe, tuos. Expalluit aeque
quam puer ipse deus conlapsosque excipit artus,
et modo te refovet, modo tristia vulnera siccat,
nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes: erat inmedicabile vulnus.
Ut siquis violas riguove papaver in horto
liliaque infringat fulvis horrentia linguis,
marcida demittant subito caput illa vietum
nec se sustineant spectentque cacumine terram:
sic vultus moriens iacet, et defecta vigore
ipsa sibi est oneri cervix umeroque recumbit.
„Laberis, Oebalide, prima fraudate iuventa“,
Phoebus ait „videoque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es facinusque meum: mea dextera leto
inscribenda tuo est! Ego sum tibi funeris auctor.
Quae mea culpa tamen? Nisi si lusisse vocari
culpa potest, nisi culpa potest et amasse vocari.
Atque utinam merito vitam tecumque liceret
reddere! Quod quoniam fatali lege tenemur,
semper eris mecum memorique haerebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt,
flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
addat in hunc florem folioque legatur eodem.

Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
ecce cruor, qui fusus humo signaverat herbas,
desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
flos oritur formamque capit quam lilia, si non
purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est (is enim fuit auctor honoris):
ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI
flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque
durat in hoc aevi, celebrandaque more priorum
annua praelata redeunt Hyacinthia pompa.

59. Cerastae et Propoetides.

At si forte roges fecundam Amathunta metallis,
an genuisse velit Propoetidas, abnuet aeque
atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
frons erat: unde etiam nomen traxere Cerastae.
Ante fores horum stabat Iovis Hospitis ara;
ignarus sceleris quam siquis sanguine tinctam
advena vidisset, mactatos crederet illic
lactantes vitulos Amathusiacasque bidentes:
hospes erat caesus. Sacris offensa nefandis
ipsa suas urbes Ophiusiaque arva parabat
deserere alma Venus. „Sed quid loca grata, quid urbes
peccavere meae? Quod“ dixit „crimen in illis?
Exilio poenam potius gens impia pendat,
vel nece, vel siquid medium est mortisque fugaeque.
Idque quid esse potest, nisi versae poena figurae?“
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua vultum
flexit et admonita est haec illis posse relinqui:
grandiaque in torvos transformat membra iuvencos.
Sunt tamen obscenae Venerem Propoetides ausae
esse negare deam. Pro quo sua, numinis ira,
corpora cum forma primae vulgasse feruntur:
utque pudor cessit sanguisque induruit oris,
*in rigid*um parvo silicem discrimine versae.

60. Pygmalion.

Quas quia Pygmalion aevum per crimen agentes
viderat, offensus vitiis, quae plurima menti
femineae natura dedit, sine coniuge caelebs
vivebat thalamique diu consorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte
sculpsit ebur formamque dedit, qua femina nasci
nulla potest: operisque sui concepit amorem.
Virginis est verae facies, quam vivere credas,
et, si non obstet reverentia, velle moveri:
ars adeo latet arte sua. Miratur et haurit
pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Saepe manus operi temptantes admovet, an sit
corpus an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat reddique putat, loquiturque tenetque,
et credit tactis digitos insidere membris,
et metuit, pressos veniat ne livor in artus.
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
munera fert illi conchas teretesque lapillos
et parvas volucres et flores mille colorum
liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas; ornat quoque vestibus artus,
dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
aure leves bacae, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Conlocat hanc stratis concha Sidonide tinctis
appellatque tori sociam, acclinataque colla
mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
venerat, et pandis inductae cornibus aurum
conciderant ictae nivea cervice iuvencae,
turaque fumabant: cum munere functus ad aras
constitit et timide, „si di dare cuncta potestis,
sit coniunx, opto“ (non ausus „eburnea virgo“
dicere) Pygmalion „similis mea“ dixit „eburnae“.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,

vota quid illa velint; et, amici numinis omen,
flamma ter accensa est apicemque per aëra duxit.
Ut rediit, simulacra suae petit ille puellae
incumbensque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admovet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
temptatum mollescit ebur positoque rigore
subsidit digitis ceditque, ut Hymettia sole
cera remollescit tractataque pollice multas
flectitur in facies ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet et dubie gaudet fallique veretur,
rursus amans rursusque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt temptatae pollice venae.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
verba, quibus Veneri grates agit, oraque tandem
ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo
sensit et erubuit, timidumque ad lumina lumen
attollens pariter cum caelo vidit amantem.
Coniugio, quod fecit, adest dea. Iamque coactis
cornibus in plenum noviens lunaribus orbem
illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.

61. Myrrha.

Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam: procul hinc natae, procul este parentes!
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
desit in hac mihi parte fides, nec credite factum,
vel, si credetis, facti quoque credite poenam.
Si tamen admissum sinit hoc natura videri,
gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
quae tantum genuere nefas. Sit dives amomo
cinnamaque costumque suum sudataque ligno
tura ferat floresque alios Panchaïa tellus,
dum ferat et murram: tanti nova non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,

---

305 [gentibus Ismariis et nostro gratulor orbi],

Myrrha, facesque suas a crimine vindicat isto.
Stipite te Stygio tumidisque adflavit echidnis
e tribus una soror. Scelus est odisse parentem:
hic amor est odio maius scelus. Undique lecti
te cupiunt proceres, totoque oriente iuventus
ad thalami certamen adest. Ex omnibus unum
elige, Myrrha, virum: dum ne sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit foedoque repugnat amori
et secum 'quo mente feror? quid molior?' inquit:
'di, precor, et pietas sacrataque iura parentum,
hoc prohibete nefas scelerique resistite nostro, —
si tamen hoc scelus est. Sed enim damnare negatur
hanc venerem pietas, coeuntque animalia nullo
cetera delicto. Nec habetur turpe iuvencae
ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniunx,
quasque creavit init pecudes caper, ipsaque, cuius
semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices, quibus ista licent! Humana malignas
cura dedit leges, et quod natura remittit,
invida iura negant. Gentes tamen esse feruntur,
in quibus et nato genetrix et nata parenti
iungitur, et pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
fortunaque loci laedor! — Quid in ista revolvor?
Spes interdictae discedite! Dignus amari
ille, sed ut pater, est. — Ergo si filia magni
non essem Cinyrae, Cinyrae concumbere possem;
nunc quia iam meus est, non est meus, ipsaque damno
est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc patriaeque relinquere fines,
dum scelus effugiam. Retinet malus ardor amantem,
ut praesens spectem Cinyram tangamque loquarque
osculaque admoveam, si nil conceditur ultra.
Ultra aut respectare aliquid potes, impia virgo?
Et quot confundas et iura et nomina, sentis?
Tune eris et matris paelex et adultera patris?
Tune soror nati genetrixque vocabere fratris?

Nec metues atro crinitas angue sorores,
quas facibus saevis oculos atque ora petentes
noxia corda vident? At tu, dum corpore non es
passa nefas, animo ne concipe, neve potentis
concubitu vetito naturae pollue foedus.
Velle puta: res ipsa vetat. Pius ille memorque est
moris — et o vellem similis furor esset in illo!“
Dixerat, at Cinyras, quem copia digna procorum,
quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa
nominibus dictis, cuius velit esse mariti.
Illa silet primo, patriisque in vultibus haerens
aestuat et tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras haec credens esse timoris,
flere vetat siccatque genas atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque, qualem
optet habere virum, „similem tibi“ dixit. At ille
non intellectam vocem conlaudat et „esto
tam pia semper“ ait. Pietatis nomine dicto
demisit vultus sceleris sibi conscia virgo.
Noctis erat medium, curasque et corpora somnus
solverat. At virgo Cinyreïa pervigil igni
carpitur indomito furiosaque vota retractat.
Et modo desperat, modo vult temptare, pudetque
et cupit, et, quid agat, non invenit. Utque securi
saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
quo cadat, in dubio est omnique a parte timetur:
sic animus vario labefactus vulnere nutat
huc levis atque illuc momentaque sumit utroque.
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet. Erigitur laqueoque innectere fauces
destinat, et zona summo de poste revincta
„care vale Cinyra causamque intellege mortis!“
dixit, et aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
pervenisse ferunt limen servantis alumnae.
Surgit anus reseratque fores, mortisque paratae
instrumenta videns spatio conclamat eodem

seque ferit scinditque sinus ereptaque collo
vincula dilaniat. Tum denique flere vacavit,
tum dare complexus laqueique requirere causam.
Muta silet virgo terramque inmota tuetur
et deprensa dolet tardae conamina mortis.
Instat anus canosque suos et inania nudans
ubera per cunas alimentaque prima precatur,
ut sibi committat, quidquid dolet. Illa rogantem
aversata gemit. Certa est exquirere nutrix
nec solam spondere fidem: „dic“ inquit „opemque
me sine ferre tibi; non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo, quae carmine sanet et herbis,
sive aliquis nocuit, magico lustrabere ritu,
ira deum sive est, sacris placabilis ira.
Quid rear ulterius? Certe fortuna domusque
sospes et in cursu est, vivit genetrixque paterque.“
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
pectore. Nec nutrix etiamnum concipit ullum
mente nefas, aliquemque tamen praesentit amorem;
propositique tenax, quodcumque est, orat, ut ipsi
indicet, et gremio lacrimantem tollit anili
atque ita complectens infirmis membra lacertis
„sensimus“, inquit „amas: et in hoc mea (pone timorem)
sedulitas erit apta tibi, nec sentiet umquam
hoc pater.“ Exsiluit gremio furibunda torumque
ore premens „discede, precor, miseroque pudori
parce!“ ait. Instanti „discede, aut desine“ dixit
„quaerere, quid doleam: scelus est, quod scire laboras.“
Horret anus tremulasque manus annisque metuque
tendit et ante pedes supplex procumbit alumnae
et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
terret; et indicium laquei coeptaeque minatur
mortis et officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput lacrimisque implevit obortis
pectora nutricis; conataque saepe fateri
saepe tenet vocem, pudibundaque vestibus ora
texit et „o“ dixit „felicem coniuge matrem!“

Hactenus, et gemuit. Gelidos nutricis in artus
ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
vertice canities rigidis stetit hirta capillis.
Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
addidit: at virgo scit se non falsa moneri,
certa mori tamen est, si non potiatur amore.
„Vive“, ait haec „potiere tuo“ — et, non ausa „parente“
dicere, conticuit promissaque numine firmat.
Festa piae Cereris celebrabant annua matres
illa, quibus nivea velatae corpora veste
primitias frugum dant spicea serta suarum
perque novem noctes venerem tactusque viriles
in vetitis numerant. Turba Cenchreïs in illa,
regis adest coniunx, arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
nomine mentito veros exponit amores
et faciem laudat. Quaesitis virginis annis
„par“ ait „est Myrrhae“. Quam postquam adducere iussa est
utque domum rediit, „gaude, mea“ dixit „alumna:
vicimus.“ Infelix non toto pectore sentit
laetitiam virgo, praesagaque pectora maerent;
sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent, interque triones
flexerat obliquo plaustrum temone Bootes:
ad facinus venit illa suum. Fugit aurea caelo
luna, tegunt nigrae latitantia sidera nubes:
nox caret igne suo. Primus tegis, Icare, vultus
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata, ter omen
funereus bubo letali carmine fecit:
it tamen, et tenebrae minuunt noxque atra pudorem;
nutricisque manum laeva tenet, altera motu
caecum iter explorat. Thalami iam limina tangit,
iamque fores aperit, iam ducitur intus: at illi
poplite succiduo genua intremuere, fugitque
et color et sanguis, animusque relinquit euntem.

Quoque suo propior sceleri est, magis horret, et ausi
paenitet, et vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longaeva manu deducit et alto
admotam lecto cum traderet „accipe“, dixit
„ista tua est, Cinyra“ devotaque corpora iunxit.
Accipit obsceno genitor sua viscera lecto
virgineosque metus levat hortaturque timentem.
Forsitan aetatis quoque nomine „filia“ dixit,
dixit et illa „pater“, sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit et impia diro
semina fert utero conceptaque crimina portat.
Postera nox facinus geminat. Nec finis in illa est:
cum tandem Cinyras, avidus cognoscere amantem
post tot concubitus, inlato lumine vidit
et scelus et natam, verbisque dolore retentis
pendenti nitidum vagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisque et caecae munere noctis
intercepta neci est: latosque vagata per agros
palmiferos Arabas Panchaeaque rura relinquit.
Perque novem erravit redeuntis cornua lunae,
cum tandem terra requievit fessa Sabaea,
vixque uteri portabat onus. Tum nescia voti
atque inter mortisque metus et taedia vitae
est tales complexa preces: „O siqua patetis
numina confessis, merui nec triste recuso
supplicium. Sed ne violem vivosque superstes
mortuaque exstinctos, ambobus pellite regnis
mutataeque mihi vitamque necemque negate.“
Numen confessis aliquod patet: ultima certe
vota suos habuere deos. Nam crura loquentis
terra supervenit, ruptosque obliqua per ungues
porrigitur radix, longi firmamina trunci;
ossaque robur agunt, mediaque manente medulla
sanguis it in sucos, in magnos bracchia ramos,
in parvos digiti, duratur cortice pellis.
Iamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor
pectoraque obruerat collumque operire parabat,

non tulit illa moram, venientique obvia ligno
subsedit mersitque suos in cortice vultus.
Quae quamquam amisit veteres cum corpore sensus,
flet tamen, et tepidae manant ex arbore guttae.
Est honor e lacrimis, stillataque cortice murra
nomen erile tenet nulloque tacebitur aevo.
At male conceptus sub robore creverat infans
quaerebatque viam, qua se genetrice relicta
exsereret: media gravidus tumet arbore venter.
Tendit onus matrem: neque habent sua verba dolores,
nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis curvataque crebros
dat gemitus arbor lacrimisque cadentibus umet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes
admovitque manus et verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas et fissa cortice vivum
reddit onus, vagitque puer; quem mollibus herbis
naides impositum lacrimis unxere parentis.
Laudaret faciem Livor quoque. Qualia namque
corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
talis erat: sed, ne faciat discrimina cultus,
aut huic adde leves, aut illi deme pharetras.

62. Venus et Adonis. Atalanta.

Labitur occulte fallitque volatilis aetas,
et nihil est annis velocius. Ille sorore
natus avoque suo, qui conditus arbore nuper,
nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
iam iuvenis, iam vir, iam se formosior ipso est:
iam placet et Veneri matrisque ulciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
inscius exstanti destrinxit harundine pectus.
Laesa manu natum dea reppulit. Altius actum
vulnus erat specie primoque fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereïa curat
litora, non alto repetit Paphon aequore cinctam

piscosamque Gnidon gravidamve Amathunta metallis;
abstinet et caelo: caelo praefertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est; adsuetaque semper in umbra
indulgere sibi formamque augere colendo,
per iuga, per silvas dumosaque saxa vagatur
fine genu vestem ritu succincta Dianae
hortaturque canes; tutaeque animalia praedae,
aut pronos lepores, aut celsum in cornua cervum,
aut agitat dammas: a fortibus abstinet apris,
raptoresque lupos armatosque unguibus ursos
vitat et armenti saturatos caede leones.
Te quoque, ut hos timeas, siquid prodesse monendo
possit, Adoni, monet, „fortis“ que „fugacibus esto“
inquit, „in audaces non est audacia tuta.
Parce meo, iuvenis, temerarius esse periclo,
neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
stet mihi ne magno tua gloria. Non movet aetas
nec facies nec quae Venerem movere, leones
saetigerosque sues oculosque animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri,
impetus est fulvis et vasta leonibus ira,
invisumque mihi genus est.“ Quae causa, roganti
„dicam“, ait „et veteris monstrum mirabere culpae.
Sed labor insolitus iam me lassavit, et ecce
opportuna sua blanditur populus umbra,
datque torum caespes; libet hac requiescere tecum“;
et requievit humo pressitque et gramen et ipsum,
inque sinu iuvenis posita cervice reclinis
sic ait ac mediis interserit oscula verbis.
„Forsitan audieris aliquam certamine cursus
veloces superasse viros. Non fabula rumor
ille fuit: superabat enim; nec dicere posses,
laude pedum formaene bono praestantior esset.
Scitanti deus huic de coniuge „coniuge‘“ dixit
„‚nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis usum!
nec tamen effugies teque ipsa viva carebis.‘“
Territa sorte dei per opacas innuba silvas

vivit et instantem turbam violenta procorum
condicione fugat, nec „,sum potiunda, nisi'" inquit
„,victa prius cursu. Pedibus contendite mecum:
praemia veloci coniunx thalamique dabuntur,
mors pretium tardis. Ea lex certaminis esto.'"
Illa quidem inmitis: sed (tanta potentia formae est)
venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui
et „,petitur cuiquam per tanta pericula coniunx?'"
dixerat ac nimios iuvenum damnarat amores.
Ut faciem et posito corpus velamine vidit,
quale meum, vel quale tuum, si femina fias,
obstipuit, tollensque manus „,ignoscite'", dixit
„,quos modo culpavi. Nondum mihi praemia nota,
quae peteretis, erant.'" Laudando concipit ignes
et, ne quis iuvenum currat velocius, optat
invidiaque timet. „,Sed cur certaminis huius
intemptata mihi fortuna relinquitur?'" inquit
„,audentes deus ipse iuvat.'" Dum talia secum
exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quae quamquam Scythica non setius ire sagitta
Aonio visa est iuveni, tamen ille decorem
miratur magis; et cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis,
tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque
poplitibus suberant picto genualia limbo:
inque puellari corpus candore ruborem
traxerat, haud aliter, quam cum super atria velum
candida purpureum simulatas inficit umbras.
Dum notat haec hospes, decursa novissima meta est
et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi penduntque ex foedere poenas.
Non tamen eventu iuvenis deterritus horum
constitit in medio, vultuque in virgine fixo
„,quid facilem titulum superando quaeris inertes?
mecum confer!'" ait. „,Seu me fortuna potentem
fecerit, a tanto non indignabere vinci;

184

